

Univerzita Karlova v Praze

Filosofická fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Jan Nechvíl

**PRŮBĚH SESTAVOVÁNÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PO VOLBÁCH DO
POSLANECKÉ SNĚMOVNY PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY KONANÝCH
V ČERVNU 2006**

**MAKING THE GOVERNMENT OF THE CZECH REPUBLIC AFTER
PARLIAMENTARY ELECTION IN JUNE 2006**

Praha 2011

vedoucí práce: PhDr. Jan Bureš, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že tato práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Všechny zdroje, prameny a literaturu, které jsem při vypracování používal, nebo z nich čerpal, v práci řádně cituji s uvedením úplného odkazu na příslušný zdroj.

.....

datum

.....

podpis autora práce

PODĚKOVÁNÍ

Za cenné rady při vypracování této bakalářské práce bych rád poděkoval nejen vedoucímu této práce PhDr. Janu Burešovi, Ph.D. ale i novináři Bc. Jiřímu Daníčkoví.

ANOTACE

Předkládaná bakalářská práce se zabývá vznikem vlády volbách do poslanecké sněmovny, které se konaly na začátku června roku 2006. Kromě samotných povolebních jednání se pozornost věnuje i na období předvolební kampaně. Představeny jsou základní přístupy ke zkoumání koaličního vládnutí a typologie (koaličních) vlád. Tento teoretický základ je v závěru uplatněn k analýze vlád, jež působily v České republice v letech 1992-2006.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vláda, koaliční vládnutí, většinová vláda, menšinová vláda, politický marketing, výzkumy veřejného mínění, předvolební kampaň, volby 2006, povolební jednání.

SUMMARY

The bachelor thesis deals with the formation of the Czech Republic's government after the election into the Chamber of Deputies which took place at the beginning of June in the year 2006. Not only is the negotiation after the election concerned, but the attention is also paid to the pre-election campaign. In the thesis are presented the basic approaches to the research into the coalition governance and the typology of the (coalition) governments. This theoretical part is used to the analysis of the governments occurring in the Czech Republic between 1992-2006.

KEYWORDS

government, coalition government, majority, government, minority government, political marketing, opinion pool, electioneering, election 2006, government making

OBSAH

Seznam tabulek a grafů

Seznam zkratk

Úvod	9
1. Studium koalic	11
1.1 Americká tradice	11
1.2 Evropská tradice.....	12
2. Typy koaličních vlád	15
2.1 Deviantní případy.....	18
3. Předvolební kampaň	22
3.1 Politický marketing.....	22
3.2 Média a předvolební kampaň	25
3.3 Předvolební kampaň v ČR v roce 2006.....	30
4. Výsledky voleb a jejich zpochybnění.....	34
5. Sestavování vlády	37
5.1 Chronologie nejdůležitějších událostí	37
5.2 Letní jednání.....	38
5.3 Volba předsedy podlanecké sněmovny	40
5.4 Od trojkoalice k jednobarevné menšinové vládě	42
5.5 Volební systém do poslanecké sněmovny – viník nebo rukojmí?	44
6. Výsledek letních jednání	49
7. Teoretický pohled na vlády v období 1993-2006.....	50
Závěr	54
Seznam literatury	57

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky

Tabulka 1: vysvětlení pozice core party.....	16
Tabulka 2: Typy vlád v letech 1945-1996.....	18
Tabulka 3: Co je a co není politický marketing.....	22
Tabulka 4: Jednotná terminologie pro publikaci různých druhů výstupů podle dohody SIMAR.....	25-26
Tabulka 5: Přehled vlád v České republice od roku 1992.....	50

Grafy

Graf 1: Výsledky voleb do PS PČR	32
--	----

SEZNAM ZKRATEK

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění Akademie věd ČR

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

HSD-SMS – Hnutí za samosprávnou demokracii – Sdružení pro Moravu a
Slezsko

KDU-ČSL – Křesťansko-demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

LB – Levý blok

LSU – Liberálně sociální unie

MCWC – minimal conected winning coalition (minimální ideologicky
propojená vítězná koalice)

MWC – minimal winning coalition (minimální vítězná koalice)

ODA – Občanská demokratická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

PS PČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SPR-RSČ – Sdružení pro republiku-Republikánská strana Československa

STEM – Středisko empirických výzkumů

SZ – Strana zelených

US – Unie svobody

US-DEU – Unie svobody-Demokratická unie

ÚVOD

Zkoumání koalic a koaličních vlád je oblast politické vědy, která zaznamenává rozvoj až v posledních padesáti letech, během nichž političtí teoretikové věnují více pozornosti strategiím při povolebních jednáních a dílčím výsledkům vzešlých z těchto jednání. V posledních dvou desetiletích je pak větší pozornost soustředěna na empirické zkoumání situací, které vedly ke změně vlád.

Teoretizování o vzniku koalic, jejich stability a zániku je doménou nejen americké politologie, ale i evropské. V první kapitole bude přiblížen rozdíl v přístupech, který mezi americkou a evropskou politologií panuje. Nabízí se otázka, zda tyto dva proudy jen existují paralelně vedle sebe, se svými vlastními výzkumnými metodami, nebo zda se dokážou vzájemně ovlivnit a využít výsledků zkoumání. Druhá kapitola pak bude věnována jednotlivým typům vlád. Zaměříme se především na typologii koaličních vlád a jen okrajově se zmíníme o menšinových kabinetech. Ve třetí kapitole se pak zaměříme na předvolební kampaň, a to nejen z teoretického pohledu. Podrobněji se zaměříme na aspekty české předvolební kampaně, která předcházela červnovým volbám v roce 2006. Jelikož celospolečenskou náladu v tomto předvolebním období utvářely především dvě nejsilnější politické strany, a to občanští a sociální demokraté, bude pozornost věnována charakteru kampaně těchto dvou stran a tomu, do jaké míry předvolební kampaň ovlivnila vztah těchto dvou stran a jejich předsedů. V souvislosti s předvolebním obdobím a probíhající kampaní se zaměříme i na vysvětlení politického marketingu, který se české politické strany postupně stále více snaží nejen v předvolebních kampaních využívat. V souvislosti s tím bude zmíněna i role médií a jejich využití v takovéto kampani. Čtvrtá kapitola se bude věnovat volebním výsledkům a bezprostřední reakci sociálnědemokratického předsedy. V páté kapitole budou na základě studia a analýzy mediálních výstupů popsána povolební jednání a jednotlivé dílčí výsledky z nich plynoucí. Zároveň budou přiblíženy a analyzovány momenty, které tato

jednání ovlivňovaly a následně vedly k sestavení vlády, jež nakonec žádala Poslaneckou sněmovnu o důvěru. V poslední, sedmé, kapitole se na základě představeného teoretického rámce zaměříme nejen na v září jmenovanou Topolánkovu vládu, ale na všechny ostatní vlády, které v České republice od roku.... vládly. Zajímat nás bude především četnost jednotlivých vládních modelů. Na základě tohoto empirického zjištění se pokusíme přinést zobecnění, k jakému vládnímu modelu český politický systém inklinuje, zda jsou to většinové koaliční vlády nebo vlády menšinové.

Literatura, která se problematikou koalic zabývá, je především zahraničního původu. V české politologii existuje jen několik málo prací, především sborníkových příspěvků, které se daným tématem zabývají. Až na výjimky, vznikly tyto příspěvky v souvislosti s politickými událostmi roku 2006. V publikacích, vzdaných v roce 2006 a později, se analýza podob z jednání vzešlých vlád stala součástí širšího pohledu na události spojené s předvolební kampaní, využitím technik politického marketingu a následným povolebním vyjednáváním. Za zmínku tak především stojí publikace Sociologického ústavu Akademie věd České republiky s názvem „Voliči a volby 2006“, a dále pak dvě publikace politologů z Masarykovy univerzity v Brně. První je sborník „Parlamentní volby 2006 a česká politika“ a druhou rovněž tak sborník „Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006.“

1. STUDIUM KOALIC

Teorie koalic se zabývá uskupeními dvou a více hráčů – politických stran, které získaly, na základě výsledků voleb, zastoupení v zákonodárném sboru. Vznik koalic byl dlouhou dobu spojován výhradně s volbami a následným povolebním jednáním. Současná politologická teorie však za novou koalici pokládá každou vládu, „která vznikne na základě jednání mezi politickými stranami“. (Říchová, 2000: 119). „Vznik nové koalice lze proto spojovat: 1) s novými volbami, 2) se změnou premiéra, 3) se změnou stranického složení vlády-koalice a 4) s přeformulováním koalice, tj. situací, kdy v důsledku rezignace vlády mezi volbami dřívější koaliční partneři vytvoří další – novou – koalici v čele se stejným premiérem“ (Říchová, 2000: 119 – 120).

Při studiu koalic se setkáme se dvěma zcela odlišnými tradicemi, (1) americkou a (2) evropskou. Americká tradice využívá teorie her¹, je tak spojena s modelováním různých koaličních vazeb a klade důraz na možnosti predikování. Evropská tradice klade větší důraz na empirii, zabývá se vznikem vlád v jednotlivých západoevropských zemích v různých obdobích.

1.1 AMERICKÁ TRADICE

Jedná se o přední přístup k analýze koaličního vládnutí, který vychází z teorie her. Americký politolog William Riker představil na počátku 60. let rozsáhlou práci *Theory of Political Coalitions*, v níž rozvedl klasickou teorii her J. von Neumanna a O. Morgensterna. Hráči se v tomto případě staly politické strany. Tato teorie pracuje jednak s konceptem hráčů, které vnímá jako unitární aktéry, a jednak s principem racionality. Tento přístup v Rikerově podání vnímá politiku koalic jako hru s nulovým součtem, kdy je zisk na jedné straně kompenzován

¹ Teorie her je matematická disciplína aplikovaná na v praxi v prostředích a situacích, v nichž dochází či může dojít ke střetu zájmů. Různé modely teorie her se snaží takovéto situace analyzovat a nalézt takovou strategii, která bude pro účastníky hry co nejefektivnější, neracionálnější. Herní metody se přes ekonomii, kde se zabývaly postavením firem na trhu, dostaly do společenských věd – politologie a sociologie.

ztrátou na straně druhé. Strana, která po volbách netvoří vládu či neparticipuje jako jedna z koaličních stran na vládě, de facto prohrává. Jedná se o hru, v níž hlavní cenou je zastoupení ve vládě. Zisky jsou tedy vyčísleny formou ministerských křesel. Jelikož se jedná o hru více než tří hráčů, není možné, aby strany (hráči) dosáhly nejlepšího výsledku, aniž by své jednání přizpůsobily jednání ostatních hráčů. Strany tedy nemohou vyhrát, pokud prosazují pouze svůj vlastní zájem. Do hry tak vstupuje strategické jednání a racionalita chování hráčů. Hlavním cílem stran kandidujících ve volbách je získat moc či se na ní alespoň podílet. Ona racionalita a strategie spočívají ve způsobu dosažení kýžených zisků. „Hodnota každé potenciální (tedy teoreticky možné) i skutečné koalice je určována (a) její účinností, tj. schopností zajistit svým členům většinové postavení v legislativě (dolní komoře parlamentu), a (b) velikostí vlastního zisku v rámci vytvořené koalice, tedy počtem ministerských křesel.“ (Říchová, 2000: 120). Nejracionálnější jsou koalice založené na principu „minimaxu“ – minimalizace nákladů, maximalizace užitku. Tedy koalice, které mají co nejmenší možný počet členů zajišťujících většinu při hlasování v legislativě, což zajišťuje největší možný počet ministerských křesel pro jednotlivé koaliční strany.

Právě kvůli principu racionality, s kterým tento teoretický přístup pracuje, je opomíjeno studium většinových a menšinových vlád, neboť tyto vládní podoby koncept racionality de facto popírají. Většinové vlády totiž mají nadbytečný počet členů z pohledu zajištění většiny a menšinové vlády naopak kvůli malému počtu členů nedokážou zajistit stabilní většinu při hlasování, musí se tak opírat o ad hoc vzniklé tzv. legislativní koalice.

Přínosem tohoto přístupu je však analyzování povolebního jednání z pohledu boje o posty (tzv. *office seeking theory*) a nikoliv boje o prosazení politického programu (tzv. *policy seeking theory*), typického pro evropskou tradici.

1.2 EVROPSKÁ TRADICE

Tato tradice klade velký důraz na empirické zkoumání a na výzkum na mezinárodní úrovni. Získané informace se pak snaží zobecňovat, „resp. jejich

prostřednictvím hodnotit modely, jež předkládá americký přístup.“ (Říchová, 2000: 121). Podle analytiků Lavera a Schofielda (Laver;Schofield, 1991: 8) je úkolem tohoto empirického přístupu především upevnit získanou zkušenost a přeměnit ji v induktivní teorii. Nově nasbíraná data tak mají testovat dřívější teoretické přístupy. Tento evropský pohled na koaliční vládnutí je „spojen s důrazem na význam společenského kontextu při utváření koalic.“ (Říchová, 2000: 121) Přístup tak akcentuje fenomén *politické kultury*, jejíž vliv je patrný například při vytváření vazeb mezi potenciálními koaličními partnery, a *politickou tradicí*, kdy strany mohou tendovat k vyjednávání s těmi politickými subjekty, které jsou „historicky ověřené“, jakožto vhodné koaliční partneři.

Oproti předchozímu teoretickému přístupu, americkému, se evropská tradice zaměřuje zkoumání koaličního vládnutí i na případy, které jsou z pohledu americké tradice deviantní². Tedy na *velké koalice* a *menšinové vlády*³, které mohou být vnímány jako „strategické kroky aktérů“ (Říchová, 2000: 121).

Evropští teoretikové tak v mnohých ohledech kritizují své americké kolegy. Výsledky bádání založené na teorii her jsou v evropské politologické tradici vnímány spíše jako empiricky lehce zpochybnitelné hry.

Jednou z dalších kritik americké tradice je její vnímání stran jakožto unitárních aktérů, a tak nereflexivní jedné z důležitých charakteristik, která se může odrazit na povolebním jednání o vládě. Jedná se o vnitropolitický vliv na stranický systém jako takový.

Výše představené dvě tradice studia koaličního vládnutí jsou podle autorů Lavera a Schofielda tak rozdílné, že to vedlo k „intelektuální tragédii“ (Laver, Schofield, 1991: 10). „Evropská tradice a přístupy teorie her jsou ve způsobu analýzy od sebe tak daleko, že si už vzájemně nemají čím přispět“. (Laver, Schofield, 1991: 10). Na vině je podle nich rozdílný způsob vyjadřování zástupců jednotlivých teoretických přístupů. Především pak ten fakt, že většina amerických politologů vycházejících z teorie her se vyjadřuje matematickým jazykem, který je

² Deviantní jsou v tom smyslu, že odporují racionálnímu a utilitárnímu zájmu politických aktérů.

³ Termín *velká koalice* a *menšinová vláda* bude vysvětlen v následující kapitole.

pro evropské politology jen velmi málo srozumitelný. Obě skupiny teoretiků tak zkoumají stejnou věc, stejný problém, ale používají zcela rozdílný jazyk.

2. TYPY KOALIČÍCH VLÁD

Přední evropský politolog Arend Lijphart rozlišuje dvě podoby vlád. Na jedné straně *one-party majority cabinet* kdy vládu tvoří jedna strana mající většinu v zákonodárném sboru) a *broad multiparty coalition*. Rozdíly mezi těmito vládami určují dva aspekty, a to zda vláda je tvořena jen jednou stranou (*one-party cabinet*), nebo koalicí stran (*coalition cabinet*), a zejména jakou má podporu v legislativním sboru. Na tomto základě lze rozlišit trojí klasické dělení, tedy trojí typologii. (1) *Minimal winning cabinets* (minimální vítězná koalice), (2) *oversized cabinets* (velká koalice) a (3) *minority („undersized“) cabinets* (menšinová vláda).

V podmínkách parlamentního systému se stalo pravidlem, že nová vláda je legitimizována většinou v parlamentu, nejčastěji v jeho dolní komoře. Netvoří-li vládu jedna strana, která by se mohla opřít o většinu svých zástupců, musí se kabinet ať už koaliční či menšinový nechat tolerovat opozičními stranami. Z toho vyplývá, že aby byla vláda schopna vládnout, musí získat podporu legislativního sboru. Pravidla pro získání důvěry bývají nejčastěji zakotvena v ústavních dokumentech jednotlivých států, včetně minimálního požadovaného počtu hlasů. V podmínkách parlamentního zřízení není příliš zvykem, aby jedna strana obsadila většinu křesel v dolní komoře parlamentu. To je dáno především množstvím stran, které kandidují a mezi něž je rozdělena voličská přízeň. Nejčastěji tak vznikají koaliční vlády. Další možností jsou i menšinové kabinety, jejichž zkoumání se teoretikové začali věnovat až v posledních dvou desetiletích.

Ze zkoumání koaličních vlád vzešla typologie, která je analyticky dodnes uznávána. Předním představitelem tohoto oboru je americký politolog William Riker, který představil několik typů koaličních vlád. Na Rikera a jeho výsledky bádání navazují jak američtí, tak i evropští političtí vědci, kteří jednotlivé typologie doplňují či přichází s novými.

Přehledné shrnutí dosavadního zkoumání koaličního vládnutí nám ve své publikaci přináší například nizozemský politolog Arend Lijphart (1999: 90-115) a česká politoložka Blanka Říchová (2000: 130-131). Pokud na základě výsledků

voleb nevznikne vláda tvořená jednou stranou, která by se opírala o podporu většiny v zákonodárném sboru, může vyniknout nejen menšinová vláda, ale i několik podob vlád koaličních.

Již ve své publikaci z roku 1962 popsal William Riker *minimal winning coalition* (minimální vítěznou koalici, MWC). Jedná se koaliční vládu, která má právě tolik členů, kolik jich je schopno zajistit většinovou podporu v parlamentu. To odpovídá racionalistickému principu, s kterým pracuje teorie her – politické strany se snaží podílet na moci a zároveň maximalizovat svou moc tím, že obsadí takové množství ministerských postů, jaké je maximálně možné. Jedná se tedy o uplatnění principu „minimaxu“ – minimalizace nákladů a maximalizace moci. Pokud by takováto vláda ztratila byť jednoho svého člena, ztrácí většinu v zákonodárném sboru, tedy pokud by takovouto koalici jedna ze stran opustila, vláda ztrácí většinovou podporu a zbylé strany buď mohou o podporu o své návrhy usilovat ad hoc a nebo přijmout do vlády jinou stranu či jiné strany. Ovšem opět tak, aby pokud možno nesnížily svůj podíl na obsazení ministerských postů. Jednalo by se opět o minimal winning coalition, jen s jinými členy. „Minimální vítězná koalice je proto pokládána za základní, obecnou normu, všechny ostatní typy koalic, resp. vlád (menšinové vlády i tzv. velké koalice) jsou pokládány za deviantní.“ (Říchová, 2000: 130-131) Na druhou stranu je evidentní, že takovéto typy koalic vyžadují poměrně velkou míru disciplinovanosti a loajálnosti nejen svých stranických partnerů, ale i členů jednotlivých stran, neboť ztrátou koaličního partnera vláda jako celek ztrácí legislativní většinu. Stejně tak ji může ztratit, má-li vláda jen velmi těsnou podporu, případným „rebelováním“ jednotlivých straníků, resp. členů parlamentu.

Výše popsaný koncept minimal winning coalition je vnímán jen jako obecný a základní model, jak může koaliční vláda vypadat. Kriteria, dle nichž koalice může být vytvořena, je však několik a stále přitom můžeme hovořit o minimal winning coalition. William Riker jako jedno z kritérií stanovuje počet mandátů, v legislativě. Koaliční vláda vzniká výhradně na základě maximalizace moci. Z tohoto pohledu bude nejracionálnější ta koalice, která se bude opírat o nejnižší

možnou většinu v legislativě. V tomto případě MWC nabírá podobu *minimum size coalition*. Další podobou MWC je koalice s nejnižším počtem koaličních partnerů. S tímto kritériem přišel v roce 1968 M. Leiserson. Podle jeho předpokladu vlády s nižším počtem koaličních partnerů budou soudržnější, neboť vyjednávání bude probíhat mezi méně partnery, tedy jednotlivé strany budou nuceny činit programové ústupky vůči menšímu počtu vyjednávacích stran, a zajistí si tedy větší možnost realizovat více z předvolebních slibů (Říchová, 2000: 132 a Lijphart, 1999: 94). Bude-li tak například po volbách možnost sestavit MWC buď se 106 členy tvořenou třemi politickými subjekty, nebo koalici se 109 členy avšak tvořenou jen dvěma politickými stranami, bude podle Leisersona racionální vytvořit druhou podobu MWC, neboť je zde větší pravděpodobnost snazšího vyjednávání, Leiserson hovoří o tzv. *bargaining proposition*. Dalším kritériem jsou podobné či shodné politické preference (ideologické a programové kritérium), na jejichž základě vznikají *minimal range coalitions*. Strany s podobným programem a ideologickým základem mají při vyjednávání více styčných bodů. Jednání jsou pak o něco snazší než v případě, kdy se koaliční vládu snaží sestavit pravicová strana se stranami levicovými. Robert Axelrod přišel na počátku sedmdesátých let s propojením dvou kritérií – početního a ideologického. Koalici tvoří strany, které jsou si ideologicky a programově blízké, respektive taková koalice může vypadat tak, že dvě strany, pravicová a levicová, přizvou ke koaličním jednáním stranu středovou, která tak ideologicky a programově vytváří jakési pojítko mezi nimi. V tomto případě ale výsledná vláda nemusí být nutně MWC neboť pravicová a levicová strana se může rozhodnout přijmout středovou stranu do koalice jenom proto, aby je programově a ideologicky propojila. Tento typ koalice se nazývá *minimal connected winning coalition*.

S šestým kritériem přišli ve své práci autoři Laver a Schofield (Laver, Schofield, 1991). Podle těchto autorů se strany více zajímají o politiku (ve smyslu policy) a nikoliv výhradně o získání ministerských postů. Vychází z přesvědčení, že je výhodnější mít moc v legislativě, kde se schvalují návrhy zákonů, a nikoliv v exekutivě. V zákonodárném sboru tak na významu nabývá tzv. *core party*, což je

strana, která má prostřední hodnotu členů v parlamentu na pravo-levé škále. Lijphart uvádí příklad, kdy se do parlamentu dostane pět politických stran, jak je znázorněno v tabulce 1. Medianem (tedy stranou s prostřední hodnotou) je pak strana C. Je to strana, která si může stanovovat podmínky (pivotal party – Laver Schofield), protože pravicové ani levicové strany nejsou schopny vytvořit vládu, která by se opírala o většinu.

	Levice		<i>median</i>	Pravice	
strana	A	B	C	D	E
Počet křesel v parlamentu	8	21	26	12	33

Tabulka 1: Vysvětlení pozice core party

Zdroj: Lijphart, 1999: 95

Podle autorů Lavera a Schofielda je tak jedno kolik a jaké strany se podílí na vládě, tou nejdůležitější se v tomto momentu stává *pivotal party*. Oba autoři dokonce připouští, že pro vznik *policy-viable cabinets* není důležité, zda na něm tato pivotal party participuje nebo ne. (Lijphart, 1999: 95-96).

2.1 DEVIANTNÍ PŘÍPADY

Jedním ze dvou případů, na něž je z hlediska teorie her nahlíženo jako na deviantní, je velká koalice⁴ (oversized cabinet). Takovýto kabinet se vyznačuje alespoň jedním přebytečným členem. To znamená, pokud koaliční vládu opustí jedna její strana, nehrozí, že by vládní koalice ztratila většinovou podporu v zákonodárném sboru. Z pohledu nákladů a zisků je takovýto člen pro koalici spíše zátěží, neboť jeho přítomnost snižuje počet křesel pro ostatní strany.

Důvodů, proč takovéto vlády vznikají, je několik. Jedním z nich je důraz na podobný program, či alespoň jeho jednotlivé části, které tak vytváří vazbu mezi

⁴ Velká koalice v tomto případě neoznačuje jev, kdy vládu vytvoří dvě nejsilnější politické strany, nejčastěji jedna pravicová a druhá levicová. Jedná se o označení vlády, která má z pohledu podpory v legislativě alespoň o jednoho člena více, než by mít musela, aby si zajistila většinovou podporu.

jednotlivými stranami. Takováto vláda může vzniknout i z obavy, že MWC by mohla být složena ze stran, u nichž vyvstává otázka loajality a stranické disciplíny. Třetím důvodem vzniku velkých koalic mohou být připravované zásadní zákonné či ústavní úpravy, které vyžadují relativně širokou podporu, například změna ústavy. Oversized cabinets mohou vyniknout i v době ohrožení země, například válkou. Takový příklad je znám z Velké Británie z období druhé světové války. (Říchová, 2000: 133-134, Lijphart, 1999: 96-100)

I když se jedná o jeden z tzv. deviantních případů, není vůbec ojedinělý (viz tabulka 2). Arendt Lijphart prezentuje výsledky zkoumání z třiceti dvou demokratických států a dochází ke zjištění, že v 21 procentech se v letech 1945-1996 vyskytovaly velké koalice. Právě Arendt Lijphart v rámci své teorie konsensuální demokracie dokládá, že oversized cabinets jsou charakterické pro země jako Nizozemí či Švýcarsko. V těchto zemích je kladen velmi silný důraz na všeobecnou politickou shodu. Zájem o vytvoření takového typu koalice je tak celospolečenským zájmem. Francouzský politolog Luebbert podává ještě dvě vysvětlení. Existuje-li v systému jedna silná strana, která však není schopna vytvořit většinovou vládu (což v soutěživých systémech není nic neobvyklého), vytvoří raději velkou koalici, než aby s jednou menší stranou vytvořila MWC. Jedná se zde o čistě strategický důvod. V případě vzniku MWC by menší koaliční partner hrál strategickou roli a mohl by svého silnějšího koaličního partnera de facto vydírat. (Říchová, 2000: 134)

Druhým z výše jmenovaných deviantních případů je *minority cabinet*. Tyto vlády vznikají za situace, kdy političtí aktéři nejsou schopni sestavit koaliční vládu, která by se opírala o většinu v legislativě. Vznikne tak kabinet, byť třeba koaliční, který je odkázán na ad hoc podporu opozice při každém jednotlivém hlasování. Podle Lijpharta mají na vznik menšinových vlád vliv tři institucionální rysy: (1) absence vota důvěry – nově sestavená vláda tak nemusí žádat zákonodárny sbor o podporu, (2) parlamentní většina je ochotna tolerovat menšinový kabinet. Často se v ústavách setkáme s požadavkem tzv. konstruktivního vyjádření nedůvěry, jehož podstatou je zároveň s vyjádřením nedůvěry přijít s novým

kabinetem a (3) síla parlamentních výborů. Jedná se takové výbory, které jsou díky svému postavení schopny vyvinout takový vliv, který umožňuje stranám ovlivňovat politiku. Za určitých okolností tak může být pro stranu mnohem výhodnější být v nějakém takovém výboru, než přímo ve vládě. (Lijphart, 1999: 101-102).

Tabulka 2: Typy vlád v letech 1945-1996

Zdroj: Lijphart, 1999: 98

Typy vlády	Všechny kabinety (%)	Všechny kabinety kromě MWC, one-party cabinets (%)
MWC, one-party	37,1	-
MWC	24,7	39,3
Menšinový kabinet, jednostranický	11,4	18,1
Menšinový kabinet	5,8	9,2
Velká koalice	21,0	33,4
celkem	100	100

Kaare Strom na počátku 90. let přišel s tzv. *racionální teorií menšinových vlád*. Ta mu měla umožnit vysvětlit, proč menšinové vlády vznikají. Podle něj je pro strany důležitější ovlivňovat politiku v legislativě a nikoliv v exekutivě a snaží se maximalizovat svůj dlouhodobý prospěch. Na těchto tezích vystavěl dvě vysvětlení. (1) Pokud strana nabude dojmu, že v opozici bude mít větší vliv na utváření politiky, než jaký by měla ve vládě, zůstane v opozici. Vytvoří tak silnou opozici, z čehož může těžit v nadcházejících volbách. (2) Pokud strana vidí nebezpečí, že by si účastí ve vládě snížila šanci v příštích volbách na dobrý výsledek, do vlády většinou nevstoupí. Pokud toto své počínání dokáže vysvětlit svým straníkům a především pak voličům a bude-li se snažit jako opozice

ovlivňovat politiku, má v příštích volbách šanci zlepšit své postavení. (Říchová, 2000: 135-136; Strom, 2001).

Je patrné, že dva základní přístupy ke studiu koalic, americký a evropský, jsou sice přístupy zásadními, každý podává na danou problematiku jiný náhled, ale vzájemná spolupráce obou je velice obtížná. Tyto dva přístupu vzájemně nejen, že nedokážou spolupracovat, ale ani efektivně využít výsledků výzkumu toho druhého. Důvod musíme hledat v rozdílném historickém vývoji politické vědy ve Spojených státech amerických a Evropě.

3. PŘEDVOLEBNÍ KAMPAŇ

Politické strany před volbami vždy přichází s kampaní, jejímž cílem je nejen předat voliči poselství, ale především je mobilizovat. V historii takovýchto kampaní bychom našli různé způsoby a podoby mobilizace, počínaje chozením od domu k domu přes telefonické agitování až po velmi sofistikované metody, při nichž strany využívají velmi propracovaných metod marketingové a mediální komunikace a v neposlední řadě i sociologických průzkumů postojů veřejnosti.

Cílem této kapitoly je stručně charakterizovat pojem *politický marketing* a přiblížit problematiku *předvolebních průzkumů*, které v předvolební kampani sehrály neočekávaně výraznou roli a staly se tak jedním z diskutovaných témat nejen mezi politology a sociology, ale především mezi politiky a laickou veřejností.

3.1 POLITICKÝ MARKETING

Než se budeme věnovat konkrétní podobě marketingu, je vhodné definovat si pojem *marketing* jako takový. Marketing je ve svých počátcích spojen s ekonomickým, respektive obchodním sektorem. K jeho rozvoji došlo po druhé světové válce v souvislosti s ekonomickým rozvojem, zvyšováním konkurence na globalizujícím se trhu a nutností zaměřit se na to „jak a komu prodat“. Došlo tak k podstatné změně v principech prodeje. Od 70. let 20. století vnímá ekonomická teorie spotřebitele, jako toho, kdo rozhoduje, co a za jakou cenu se bude vyrábět. Ten se tak stává suverénem. „Marketing označuje novou filozofii jednání v obchodu, která umísťuje klienta na počátek ekonomického procesu, a nikoli, jako u tradiční ekonomie, na jeho konec.“ (Jablonski, 2006: 28)

Marketing se v 80. letech stal v jistém smyslu „vývozním artiklem“, alespoň z pohledu přejímání jeho filosofie jinými oblastmi, než je ekonomie. Využití marketingu v neziskovém sektoru vedlo v polovině 80. let k jeho redefinici Americkou marketingovou asociací: „Marketing představuje proces plánování a

zavádění koncepce, ceny, propagace, distribuce myšlenek, zboží a služeb s cílem vytvořit (vztah) směnu, která uspokojí cíle jednotek i organizací.“ (Jablonski, 2006: 28).

Marketing se tak dostal ze sféry orientované na finanční zisk do sfér sociálního života, který není primárně orientován na ekonomický úspěch. Postupně se tedy marketingově začala orientovat i politika. V této teorii politického marketingu jsou voliči vnímáni jako spotřebitelé, kteří vybírají (politický) produkt – politickou stranu a jejího kandidáta či kandidáty. Politické strany se tak stávají producenty, tedy v jistém smyslu firmami, které se snaží o co největší zisk a nejlepší postavení „na trhu.“ Politologickou terminologií řečeno, politická strana se snaží přesvědčit, získat co nejvíce voličů proto, aby získala moc, sestavila vládu či se na ní alespoň podílela.

I když se marketing začal v politických kampaních vyžívat až po druhé světové válce jakožto přesvědčovací metoda, již dříve byly používány různé techniky v procesu volebního boje. Tyto techniky měly nejčastěji podobu propagandy a přesvědčování. Marketing, tak, jak jej vnímáme v současné době, se postupně vyvinul až v období po druhé světové válce v souvislosti s rozvojem médií, konkrétně se vznikem a následným vývojem televizního vysílání. Příznačné je sledovat vývoj politického marketingu v souvislosti s rozvojem televize ve Spojených státech amerických, které jsou dodnes odborníky vnímány jako země s velice propracovaným politickým a mediálním marketingem. Právě televize podle polského teoretika Jablonkého změnila politické kampaně hned v několika ohledech. Televize „1) usnadnila směřování volebního apelu k široké veřejnosti, 2) změnila styl veřejných vystoupení, klíčový význam získala image kandidáta, což se dělo na úkor obsahu jeho vystoupení, 3) zmenšila se role politických stran jako prostředníka mezi voliči (elektorátem) a kandidáty, 4) vznikly štáby profesionálních mediálních konzultantů pro tvorbu veřejné image kandidáta.“ (Jablonski 2006: 30). Koneckonců vzpomeňme debatu v roce 1960, kdy proti sobě stanuli Richard Nixon a John F. Kennedy. Z debaty vyšel Kennedy podle průzkumů jako vítěz, protože na diváky působil přesvědčivěji, upraveněji a zdravěji (Richard

Nixon byl v té době nemocen). Televize se postupně stala médiem, které „může rozhodnout“ o vítězi.

Ačkoliv se politický marketing stále více využívá v politických kampaních nejen ve Spojených státech, ale v posledních letech i v Evropě, je některými voliči vnímán negativně. Politický marketing a propaganda však nejsou totéž. „Politický marketing je nástroj a záleží pouze na způsobu, jak je využíván.“ (Matušková, 2006a: 214).

Anna Matušková ve svém příspěvku „Politický marketing a české politické strany“ přináší přehledné schéma, co vše si lze pod politickým marketingem představit

POLITICKÝ MARKETING ...	
... NENÍ POUZE JE...
Reklama a komunikace	Vytváření politického „produktu“
Volební kampaň	Způsob, jakým se politické subjekty a aktéři chovají k politickému trhu
Spin-doctoring	Aplikování marketingového konceptu i technik
Není pouze pro politické strany	Zasahuje do všech oblastí politiky
Nepoužívá se pouze během voleb	Potřebuje vedení (management)

Tabulka 3: Co je a co není politický marketing

Zdroj: Matušková, 2006a: 214

Metody politického marketingu si v průběhu politické kampaně postupně osvojují i české politické strany. V předvolební kampani v roce 2006 se takovým průkopníkem stala Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), která využila služeb přední americké poradenské společnosti PSB Associates. Tato firma připravovala pro ČSSD pravidelné průzkumy, na jejichž základě strana měnila a aktualizovala zacílení, podobu kampaně a celkovou strategii kampaně.

3.2 MÉDIA A PŘEDVOLEBNÍ KAMPAŇ

Jak již bylo řečeno, média, a především pak vznik a následný rozvoj televizního vysílání a v posledních letech nástup internetu, výrazným způsobem změnila podobu předvolební kampaně. Eva Bradová⁵ a Pavel Šaradín ve svém příspěvku o volební kampani v roce 2006 uveřejněném ve sborníku editorů Břetislava Dančáka a Víta Hloušky *Parlamentní volby 2006 a česká politika* (Bradová, Šaradín, 2006: 228-250) uvádějí, že po premoderní éře, v níž dominoval tisk a moderní éře, kde prim hrála televize, se v doposud poslední, postmoderní éře, dostává na výsluní internet a to i přesto, že „nejdůležitější arénou volebního boje se podle amerického vzoru stala televize, která má nejširší dosah a může ovlivnit i dosud nerozhodnuté a politicky pasivní občany.“ (Bradová, Šaradín, 2006: 234). Bezkonkurenčnost internetu tkví především v možnosti jakoukoli informaci, zprávu, požadovaný dokument kdykoliv během dne vyhledat. Oblíbeným nástrojem zapojení se do politické diskuse se staly blogy, neboli internetové deníčky. Kdokoliv z občanů má možnost reagovat na politický, kulturní a společenský vývoj. Prakticky každý politik už má dnes svůj blog, v němž prezentuje své názory. Kouzlem internetu a blogu je tak jeho rychlost, aktuálnost, pestrost a dostupnost širšímu okruhu lidí. Zatímco televize, rozhlas či tisk musí velice pečlivě vážit a vybírat, co uveřejní, aby zaujaly a podaly rozmanité, avšak kompaktní informace, na internetu lze uveřejnit cokoliv a čtenář, volič si jen vybírá.

Internet se ve volbách v roce 2006 stal velmi důležitým informačním zdrojem jednotlivých politických stran, které připravily speciální volební weby, kam umísťovaly své volební materiály, kde zveřejňovaly komentáře, monitorovaly média a uveřejňovaly itinerář své kampaně. Vše aktuálně a přehledně.

V jistém smyslu kouzlu internetu podlehla i média jako tisk a televize, která se svým čtenářům na speciálních volebních webových stránkách snažila přinést nejrozmanitější zprávy, výzkumy a analýzy doplněné a rozšířené o grafy, tabulky,

⁵ Politickému marketingu a jeho využívání v České republice se Eva Bradová věnuje detailněji ve své publikaci *Od lokálních mítinků k politickému marketingu: Teorie a vývoj politické komunikace a volebních kampaní*. (Bradová 2005).

obrázky a videa. Je stále více patrné, jak tato klasická média stále více využívají internet, neboť ten jim umožňuje se věnovat volbám, ale i jiným tématům, mnohem obsáhleji a přehledněji. V souvislosti s volbami a předvolební kampaní v roce 2006 se asi nejrozsáhleji v politologické literatuře rolí medií zabývala Barbora Petrová (2006: 42-61), a to včetně mediálního obrazu předsedy ODS Topolánka a ČSSD Paroubka.

V souvislosti s rolí medií a dopady, jaké může mít způsob informování, je vhodné zmínit způsob, jakým byly veřejnosti prezentovány výzkumy veřejného mínění v průběhu předvolební kampaně. Jelikož cílem práce není podat poučení o metodách sběru dat, ani jednotlivých výstupech, odkážeme zde na práce autorů Tomáše Lebedy, Jindřicha Krejčího a Yany Leontiyevy *Výzkumy volebních preferencí realizované v ČR*. Tato stať vyšla ve sborníku editovaném Jindřichem Krejčím *Kvalita výzkumů volebních preferencí*. (Lebeda, Krejčí..., 2004: 51-56) Druhou práci, která se dané problematice věnuje, editovali opět Tomáš Lebeda a Jindřich Krejčí. Ve sborníku *Voliči a volby 2006* (Lebeda, Krejčí, 2007: 37-61) se věnují nejen metodologii a jednotlivým výstupům, ale i mediální dezinterpretaci, ke které došlo před červnovými volbami v roce 2006. Problematiku interpretace stranických preferencí včetně výsledků průzkumů jednotlivých agentur nalezneme i v příspěvku Otty Eibla (Eibel, 2006: 89-107).

Pro doplnění je níže uveden přehled s jednotnou terminologií různých výstupů sociologických průzkumů veřejného mínění. Níže uvedená terminologie (viz tabulka 4) vychází ze shody všech agentur působících v České republice. Tyto agentury uvedenou terminologii však paradoxně ne vždy dodržovaly.

V souvislosti s předvolebními výzkumy si můžeme položit dvě otázky: 1) kdo a pro koho šetření realizoval? a 2) jak byly výsledky šetření prezentovány? V České republice se výzkumem politických preferencí věnují dlouhodobě tři agentury – Středisko empirických výzkumů (STEM), Factum Invenio a Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM).

Termín	Popis – citace dle dohody	Upřesnění
Stranické preference	Podíl osob, které preferují určitou politickou stranu, ze souboru všech oprávněných voličů. Součet 100% budou u tohoto údaje tvořit příznivci jednotlivých politických stran, lidé, kteří hodlají volit, ale v době realizace výzkumu nevěděli, na kterou stranu se přiklonit, a lidé, kteří volit nechtějí	Údaje o aktuální podpoře pro jednotlivé strany v celé zkoumané populaci, včetně nevoličů a nerozhodnutých. Ve srovnání s volební prognózou je procento podpory pro kandidující strany tedy nižší. Agentury je uvádějí vždy, a data lze proto vzájemně srovnávat
Voličské preference	Podíl osob, které preferují určitou politickou stranu, ze souboru dotázaných, kteří svou volební účast při výzkumu nevyloučili. Součet 100% budou u tohoto údaje tvořit příznivci jednotlivých politických stran a lidé, kteří hodlají volit, ale v době realizace výzkumu nevěděli, na kterou stranu se přiklonit. Lidé, kteří svoji účast ve volbách nevyloučili, budou z výpočtu vyloučeni.	Údaje o aktuální podpoře pro jednotlivé strany mezi lidmi, kteří se chystají k volbám. Zahrnuje nerozhodnuté, a ve srovnání s volební prognózou je procento podpory pro kandidující stranu proto nižší.
Stranické sympatie	Podíl osob, které buď preferují určitou politickou stranu, nebo jí	Upřesnění údajů voličských preferencí o údaje o případných

	v případě pochybnosti vyjadřují alespoň sympatie. Součet 100% tvoří sympatizanti jednotlivých politických stran, lidé, kteří se nedovedou rozhodnout, se kterou stranou sympatizují, a lidé, kteří se žádnou stranou nesympatizují	sympatiích nerozhodnutých voličů s cílem přiblížit se předpovědi. V praxi se obvykle jedná o zpřesnění preferencí o údaje z další otázky dotazníku
Volební prognóza	Odhad skutečného výsledku voleb. Součet 100% budou u tohoto údaje tvořit předpokládaní skuteční voliči jednotlivých stran.	Volební prognóza, která může být založena na různých zdrojích informací. V praxi se však často jedná pouze o zohlednění nevoličů a nerozhodnutých v otázce stranické preference.

Tabulka 4: Jednotná terminologie pro publikaci různých druhů výstupů podle dohody SIMAR
Zdroj: Lebeda, Krejčí, 2007: 44

Před parlamentními volbami agentura STEM připravovala tato šetření jak pro média, tak pro ČSSD, za což byla kritizována. Mnohdy se totiž nevědělo, zda například za peníze daňových poplatníků uskutečněný výzkum pro Českou televizi není následně prodáván ČSSD a naopak. (Lebeda, 2007: 48) Při prezentování výsledků podobného typu šetření mají výrazný vliv dva faktory – informovanost redaktora o různých výstupech sociologických agentur a přehlednost a preciznost napsané výzkumné zprávy, kterou připravuje sociologická agentura. V průběhu kampaně jsme několikrát mohli zaznamenat záměnu stranických preferencí s volební prognózou. Takové faux pas se přihodilo například deníku MF Dnes, který 20. 4. na titulní straně uveřejnil článek s titulkem *Další průzkum věští lidovcům volební propad*. Podobnou dezinterpretaci přinesl téhož dne deník Právo, v němž redaktor článku dokonce uvedl přepočtené stranických preferencí na

mandáty. (Lebeda, 2007: 51-52, Další průzkum věští ... 2006: 1). Takováto záměna výstupů může narušit volební soutěž a v konečném důsledku poškodit stranu, která se pohybuje ve stranických preferencích kolem uzavírací klauzule pěti procent. Volič se může na základě mylných informací rozhodnout „neplýtvat“ svým hlasem pro stranu, která nemá šanci tuto pětiprocentní klauzuli překročit a účastnit se rozdělování mandátů. Taková strana je tak poškozena (Lebeda, Krejčí, 2007: 37-61). Proti takovému referování se ohradili někteří odborníci, jako například politolog Tomáš Lebeda v Lidových novinách v rubrice Názory, kde byl 21. 4. uveřejněn jeho článek *Smrtící preference*. (Lebeda, 2006)

Celou situaci však komplikovaly samotné agentury, které se nedržely definice stranických preferencí, na které se samy dohodly. „Výsledky takových pozměněných stranických preferencí jsou jen těžko interpretovatelné. Hodnoty preferencí pro jednotlivé strany obsahují nejen odpovědi respondentů, kteří deklarovali, že k volbám šli, ale také těch, kteří jasně řekli, že by se voleb neúčastnili. Preference jednotlivých stran jsou tak kontaminovány postoji respondentů, kteří vůbec nehodlají do volebního procesu zasáhnout. Tito respondenti však mají být v rámci stranických preferencí zařazeni do samostatné kategorie nevoličů.“ (Lebeda, Krejčí, 2007: 59)

Nekorektnost interpretace výsledků sociologických šetření však nebyla jediným problémem, který se v souvislosti s předvolebním bojem objevil. Vladimír Železný, předseda strany Nezávislí, neváhal bez předložení jakýchkoli důkazů sociologické agentury obvinít z podvodu. V předvolební diskusi *Otázky Václava Moravce* vysílané 21. 5. 2006 v přímém přenosu přiznal, že mu zástupce jedné výzkumné agentury navrhl navýšení preferencí jeho strany za úplatek. Nepřímo obvinil Stranu zelených, že se podobným způsobem dostala přes zákonem stanovenou uzavírací klauzuli. Z pohledu sledování růstu preferencí Strany Zelených v období půl roku před volbami se podobné obvinění jeví jako neopodstatněné, neboť, jak autoři Lebeda a Krejčí uvádějí, u všech agentur preference Strany zelených rostly shodně pozvolně. (Lebeda, Krejčí, 2007: 59, Eibl 2006: 98). Podobná nedoložená obvinění, nekorektní práce některých

novinářů a nedodržování terminologie, na které se samy agentury dohodly, vedla k vzrůstající nedůvěře výstupů výzkumů veřejného mínění.

3.3 PŘEDVOLEBNÍ KAMPAŇ V ČR V ROCE 2006⁶

Na české poměry a zvyklosti byla kampaň před červnovými volbami nezvykle agresivní a útočná. Politické strany využily sice běžných propagačních způsobů (billboardy, televizní spoty, propagační materiály, setkání s voliči etc.). Styl a taktika se ale lišily. Nejvýrazněji to lze pozorovat na kampaních dvou největších stran, tedy vládní ČSSD (Česká strana sociálně demokratická) a opoziční ODS (Občanská demokratická strana). Kampaň těchto dvou politických rivalů prakticky zastínila kampaně ostatních politických stran, snad s výjimkou jedné – US-DEU (Unie svobody-Demokratické unie), která se snažila představit jako velice liberální strana hájící rozmanitost ve společnosti a toleranci mezi lidmi. Zároveň se výrazněji začala zaměřovat na mladé voliče. Deklarovala to hesly *It's legal to be gay/lesbian, is's legal to be different, it's legal to thing, it's legal to speak etc.*

Charakter kampaně však udávaly pouze dvě nejsilnější strany. Zatímco ČSSD představila svůj programový dokument *Jistoty a prosperita* (Jistoty a Prosperita 2006) jako celek, rozhodla se ODS jednotlivé kapitoly svého programu *Po modré společně* (Po modré společně..., 2006) představit veřejnosti postupně, po jednotlivých kapitolách. Rozdílů mezi oběma stranami bylo však mnohem více. Zatímco ODS vsadila na představení svých programových priorit, jakými byly reformy zdravotnictví, školství, daňového a penzijního systému, nepřišla ČSSD s žádnými výraznějšími programovými tezemi. Neschopnost politických kandidátů ODS vysvětlit voliči přínos jednotlivých reforem umožnilo ČSSD úspěšně zahájit tzv. negativní reklamní kampaň. Vedle plakátů a billboardů ODS s ústředními hesly *ODS plus* a *Po modré společně*, modrou turistikou šipkou a programovými hesly, se objevily plakáty a letáky využívajících stejného

⁶ Kapitola o předvolební kampani stran byla zpracována na základě autorova soukromého archivu předvolebních materiálů uvedených stran, který zahrnuje volební programy stran a některé jejich propagační materiály a dále dle (Matušková 2006b: 68-88) a (Bradová, Šaradín 2006: 237-247)

grafického zpracování. Ústředním heslem však bylo *ODS minus*. A hesla typu *zavedeme školné, zvýšíme daně, zrušíme bezplatné zdravotnictví, okamžitě zvýšíme nájemné, zrušíme minimální mzdu atd.*, dala tušit, že se nejedná o kampaň ODS. Později ČSSD využila tzv. srovnávací kampaň, v níž porovnávala nabídku obou stran. Připraveny byly plakáty využívající grafických znaků a barev⁷ obou stran.

Dalším výrazným rozdílem v kampaních ODS a ČSSD bylo budování image politických kandidátů. Zatímco ODS se rozhodla svou kampaň decentralizovat a zviditelnit krajské politiky, především krajské leadery strany, ČSSD šla opačným směrem, snažila se představit předsedu strany Jiřího Paroubka jako silného budoucího premiéra, který kolem sebe má výrazné a kompetentní politiky. Propagováni byli především ministr kultury Vítězslav Jandák a ministr zdravotnictví David Rath.

Občanská demokratická strana se rozhodla na negativní kampaň ČSSD nereagovat, předseda ODS dokonce na jaře 2006 vzbudil dojem, jakoby se na několik týdnů stáhl z veřejného života. Neúčastnil se politických debat, neposkytoval rozhovory, nekomentoval probíhající útočnou kampaň. ČSSD na to zareagovala vydáním pohledu laděného do oranžové barvy s nápisem „Mirku Topolánku, neschovávejte se!“ Podepsán byl Jiřím Paroubkem. Jako nejvýraznější (umělecký) počin lze označit představení série tří televizních spotů režírovaných Filipem Renčem (Úřad vlády...; Kovboj..., Indiana Jones,... 2006). Jednotčím motivem je antikomunismus a případné spoluvládnutí ČSSD s Komunistickou stranou Čech a Moravy (KSČM). V těchto spotech se kovboj, nápadně připomínající hollywoodského Indiana Jonese, potýká s nadměrnou byrokracií na finančním úřadě, kde prochází kolem úředníků, jimž se má platit například daň z pokut, vzduchu, či pohřební daň. U přepážky „Daňová přiznání fyzických osob“ dostane několikasetstránkové daňové přiznání a následně obdrží „Dodatky“ a „Dodatky dodatků“. Z tohoto „pekla“ se dostane až švihnutím biče. Ocitne se

⁷ Zatímco předvolebním materiálům ODS dominovala modrá barva, zvolila si ČSSD barvu oranžovou a tu velmi důsledně využívala. Do oranžova bylo laděno prakticky úplně vše, od stránek programu přes webové stránky strany, dvoupatrový autobus až po šály politiků.

před usměvavou úřednicí, která mu předá daňový formulář, nikoliv na několika stech stranách, ale pouze na jedné. V dalších spotech se ODS snaží poukázat na některé aféry sociálnědemokratického vládnutí, jakými byly odposlechy, kauzy Unipetrol, ghanské kakao, financování bytu někdejšího předsedy strany Grosse, dále pak i na působení Davida Ratha jako ministra zdravotnictví. Připomenuta je i možnost vládnutí ČSSD s Marťany, pokud by na Zemi přistáli.⁸ (projev Jiřího Paroubka,... 2005)

Na nejvýraznější téma předvolební kampaně si volič musel počkat na přelom května a června, kdy Český rozhlas 1 Radiožurnál na svých webových stránkách zveřejnil část tajné zprávy ředitele Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu plukovníka Jana Kubiceho o prorůstání organizovaného zločinu do státní správy a napojení některých politických elit na organizovaný zločin. Tuto zprávu plukovník Kubice předal poslancům 29. 5. 2006, tedy necelý týden před konáním voleb. Právě toto načasování vzbudilo otázku, zda se jedná o náhodu, nebo o promyšlený tah ovlivnit volby. Tzv. „Kubiceho zprávě“ se věnovala všechna média. Internetový deník Aktuálně.cz v červnu 2007, tedy rok po konání voleb do Poslanecké sněmovny, publikoval článek s názvem *O kauze Kubice – a co tomu předcházelo* (O Kauze Kubice..., 2007). Zde se autoři článku zabývají zveřejněným obsahem tzv. Kubiceho zprávy a kauzami, které jsou v ní uvedeny.

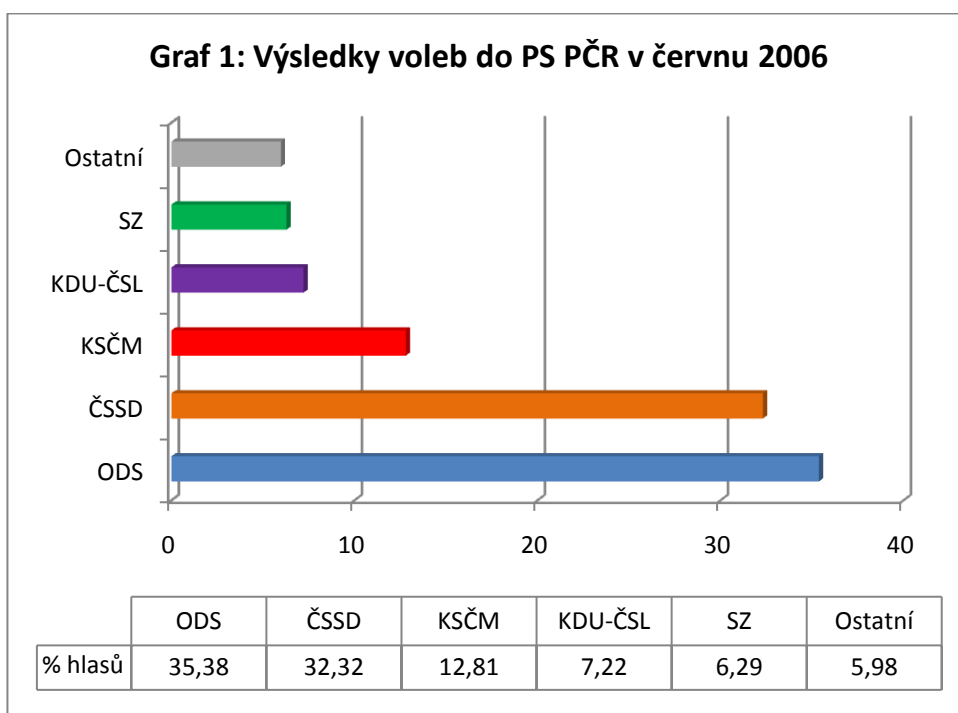
Předvolební kampaň v České republice zaznamenala výrazné změny. Při použití politického marketingu, využití internetu a většího zájmu médií byla kampaň jednotlivých stran nepřehlédnutelná. Větší pozornost se však soustředila na dvě nejsilnější strany, respektive na jejich předsedy. Po vzoru amerických prezidentských debat i všechny celoplošné české televize odvysílaly tzv. duely, které se však nesly více v duchu celé předvolební kampaně. Na rozdíl od amerického vzoru zde chyběla silná volební témata. Amerikanizace kampaní, tedy využití metod politického marketingu, negativní reklamy a větší důraz na mediální budování image, vede, soudě podle podoby volební kampaně před volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2006, na jedné straně sice k strategicky

⁸ O spolupráci s Marťany hovořil předseda ČSSD Jiří Paroubek na schůzi ÚV ČSSD dne 25. 9. 2005, obrazový záznam přinesla TV Prima ve svém večerním zpravodajství.

propracované kampani, která má svůj řád a na základě výzkumů se takticky snaží přizpůsobit aktuální politické situaci, na straně druhé však k zjednodušení celospolečenských témat do velice povrchních hesel, ba dokonce k jejich absenci.

4. VÝSLEDKY VOLEB A JEJICH ZPOCHYBNĚNÍ⁹

Volby do Poslanecké Sněmovny Parlamentu České republiky (PS PČR) se uskutečnily ve dnech 2. a 3. června 2006. Jak ukazuje následující graf, vítězně z nich vyšla Občanská demokratická strana následovaná Českou stranou sociálně demokratickou (viz graf 1). Výsledky jsou zajímavé minimálně ze dvou pohledů: 1) dvě velké strany získaly přes 30 % hlasů a 2) V Poslanecké sněmovně malou liberální stranu (Unii svobody-Demokratickou unii) vystřídala Strana zelených, která vnesla do kampaně ekologická témata. Kromě dnes již tradičních, etablovaných občanských a sociálních demokratů, komunistů a lidovců se ukazuje, že český volič není ochoten volit více než jednu další menší stranu.

Graf 1: Výsledky voleb do PS PČR

Zdroj: www.volby.cz

⁹ Výsledky voleb a zisky mandátů jsou převzaty z volebního serveru www.volby.cz.

Při přepočtu hlasů na mandáty došlo k situaci, kdy deklarovaná koalice ODS+KDU-ČSL+SZ¹⁰ získala sto mandátů. Stejný počet pak dohromady připadl levicovým stranám ČSSD a KSČM¹¹. Tento pat, jak tato situace byla politiky a médií¹², se odrazil následného vyjednávání o podobě budoucí vlády.

Následující jednání o vládě byla zkomplikována i reakcí předsedy ČSSD Jiřího Paroubka, který ve svém emotivním projevu výsledky voleb neuznal. Některá média a novináře obvinil z nekorektní práce. „Myslím si, že tento volební výsledek s výjimkou mě nečekal skoro nikdo. Já bych chtěl říci, že to byl boj proti všem. Musím říct, že bohužel také proti médiím, aspoň řadě lidí v médiích, novinářům, kteří pracovali v žoldu Občanské demokratické strany, typu pánů Steigerwalda, Tuny, Martina Komárka a některých dalších. ... Byl to tedy boj proti části lidí v médiích, proti jednotné frontě zločinců typu Krejčíře, Ihaňů typu Kubiceho, mocichtivé ODS“ (Povolební projev..., 2006). Jiří Paroubek obvinil ODS z používání manipulativních metod, které využíval režim před rokem 1989. Z projevu vyplývá, že ODS pečlivě připravila zveřejnění tzv. Kubiceho zprávy na dobu krátce před konáním voleb. Podle předsedy ČSSD „demokracie v této zemi utrpěla tvrdý zásah srovnatelný snad jen s únorem 1948, snad jen s rozdílem, že hrozí modrá totalita. Pokud by občané uvěřili kampani ODS a jejím experimentům, jsou sami strůjci svého osudu a nelze nic namítat. Pokud volebního vítězství dosáhli nečestně, nemůžeme to v zájmu tohoto státu tolerovat“ (Povolební projev..., 2006). I přesto, že volby měly být těmito kroky ODS zmanipulované, hovořil Jiří Paroubek pouze o prověření možnosti podat žalobu na neplatnost voleb k Nejvyššímu správnímu soudu. V následné reakci na tento projev prezident republiky Václav Klaus srovnání s únorem 1948 odmítl a prohlásil a nic takové nemělo zaznít. (22 hod, Václav Klaus, 2006). Zároveň zdůraznil, že nedopustí, „aby demokracie a výsledky svobodných voleb byly pošlapány, a že nedopustím, aby bylo hlasy voličů takto pohrdáno. Takovým způsobem nelze klást osobní zájem jednoho člověka nad zájem země. Věřím, že

¹⁰ ODS získala 81 mandátů, KDU-ČSL 13 mandátů a SZ 6 mandátů.

¹¹ ČSSD získala 74 mandátů a KSČM 26 mandátů.

¹² Například webové stránky internetového portálu Hospodářských novin www.ihned.cz přinesly ve večerních hodinách zprávu s titulkem *Volby vyhrála ODS, koaliční situace je patová*.

dnešní večerní vystoupení pana Paroubka nebylo stanoviskem české sociální demokracie, kterou i přes toto vystoupení jejího předsedy považují za demokratickou stranu.“ (22 hod, Václav Klaus, 2006)

Velice vyhraněná předvolební kampaň, které namísto programových a ideologických zásad, dominovaly osobní útoky mezi představiteli ODS a ČSSD. Vzájemné obviňování se Mirka Topolánka (předsedy ODS) a Jiřího Paroubka (předsedy ČSSD) z klientelismu a kontaktu na osoby podezřelé z organizovaných trestných činů, přeložení tzv. Kubiceho zprávy poslancům, únik tohoto tajného dokumentu do médií jen několik málo dnů před volbami a i samotný výsledek voleb, způsobily, že sestavování vlády se neúměrně prodlužovalo a bylo provázeno.

5. SESTAVOVÁNÍ VLÁDY

V této kapitole se budeme podrobněji věnovat politickým jednáním, která začala dva dny po skončení voleb do Poslanecké sněmovny v pondělí 5. června 2006. Ačkoliv dle politické praxe je sestavení vlády v českém systému v ideálním případě záležitostí několika týdnů, respektive jednoho měsíce, byla vláda v letním období roku 2006 sestavovaná tři měsíce. V nich došlo k mnohým jednáním s protichůdnými výsledky podoby nové vlády. Průběh jednání bych poznamenal mnoha faktory. Jedním z nich byla již zmíněná předvolební kampaň, která byla na české poměry nebývale ostrá a personifikovaná. Druhým faktorem, který bezprostředně vychází z podoby předvolební kampaně, je osobní vztah dvou předsedů – Mirka Topolánka (ODS) a Jiřího Paroubka (ČSSD), který se ještě zhoršil po zhodnocení volebních výsledků Jiřího Paroubkem po jejich zveřejnění. Třetím faktorem je samotný volební výsledek. Zjednodušeně řečeno rozložení mandátů mezi dlouhodobě deklarovanou spoluprací stran ODS, KDU-ČSL a SZ na straně jedné a ČSSD a KSČM na straně druhé v poměru sto ku sto.

Níže se budeme zabývat především chronologickým vývojem povolebních jednání a některými tématy, které se v průběhu letních měsíců objevily. Těmi byly především podoba volebního systému, kterým se volí do poslanecké sněmovny a počet členů sněmovny. Téma volebního systému je sice permanentně přítomno v českém politickém diskursu avšak po výsledcích červnových voleb nabyla na síle a důležitosti, neboť se čeští političtí představitelé začali domnívat, že tak, jak je volební systém nastaven působí více škody než užítku a je tak „viníkem“ patového výsledku.

5.1 CHRONOLOGIE NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH UDÁLOSTÍ

Ve dnech 2. 6. a 3. 6. 2006 proběhly volby do Poslanecké sněmovny PČR. O dva dny později, 5. 6. 2006, pověřil prezident republiky Václav Klaus předsedu ODS Mirka Topolánka vedením politických jednání o sestavení nové vlády, téhož

dne svolal prezident Klaus zasedání Poslanecké sněmovny na 16. 6. 2006. Dne 27. 6. byla zahájena ustavující schůze Poslanecké sněmovny, která o dva dny později, 29. 6. volila svého předsedu. Tento však nebyl zvolen a to ani v nadcházejících volbách 7. 7., 14. 7., 21. 7. 28. 7. ani 4. 8. Dne 28. 6. prohlásil premiér Paroubek, že v pondělí, že v pondělí 3. 7. podá jeho vláda demisi. 30. 6. na to však prezident Klaus prohlásil, že avizovanou demisi nepřijme. 27. 6, se sešla Poslanecká sněmovna na své ustavující schůzi a až 14. 8. zvolila svým předsedou poslance za ČSSD Miroslava Vlčka, následující den ustavující schůzi ukončila. Dne 16. 8. podal Jiří Paroubek demisi své vlády do rukou prezidenta republiky, Václav Klaus demisi přijal a pověřil odstupující vládu vykonáváním jejich funkcí až do jmenování nové vlády. Téhož dne jmenoval prezident Mirka Topolánka předsedou vlády a 4. 9. na jeho návrh ostatní členy vlády. Nově jmenovaná vláda požádala Poslaneckou sněmovnu o vyslovení důvěry, kterou však 3. 10. nezískala. Pro vyslovení důvěry hlasovalo pouze 96 poslanců z přítomných 195. Po hlasování Mirek Topolánek prohlásil, že jeho vláda podá demisi 11. 10. Václav Klaus však ještě téhož dne naznačil, že nebude jmenovat nového předsedu vlády před 28. 10. 2006. V historii České republiky tak poprvé nově jmenovaná vláda nezískala důvěru Poslanecké sněmovny.

5.2 LETNÍ JEDNÁNÍ

Vítěz voleb do Poslanecké sněmovny Mirek Topolánek, ve shodě s dřívějšími prohlášeními, oslovil KDU-ČSL a SZ, s nimiž zahájil koaliční jednání poté, co byl prezidentem republiky pověřen sestavením vlády. Proti této formující se koalici od počátku vystupovali opoziční levicové strany, nejhlasitěji pak ČSSD. Její Předseda Jiří Paroubek již v závěru svého projevu 3. 6. uváděl: „...v tuto chvíli nepředpokládám, že by pan Topolánek byl schopen sestavit vládu, která by měla v Poslanecké sněmovně 101 mandátů, které potřebuje. Prostě on tu vládu nesestaví s potřebnou parlamentní podporou, to je fakt. A myslím si, že pánové Klaus a Topolánek to musí vzít na vědomí.“ (Povolební projev..., 2006). Předseda ČSSD byl ve svých vyjádřeních ještě poněkud ostřejší, jak dokládá titulek

zpravodajského serveru Novinky.cz, který uvozuje článek titulkem, jenž je citací Paroubkových slov: „Bez nás si pravice ani ruce neumyje“ (Paroubek: Bez nás..., 2006). Paroubek tím poměrně ostrým způsobem již od počátku poukazoval na zcela mimořádné rozložení sil v dolní komoře parlamentu. Onen politický pat v podobě sto na sto se zdál být ústavním způsobem neřešitelný. Političtí představitelé tak začali přicházet s jedním řešením za druhým. Již v pondělí 5. 6. se například v internetovém deníku aktualne.cz objevil mezititulek „Jednejme o předčasných volbách.“ (Slonková, Holub, 2006a). Autoři článku Sabina Slonková a Petr Holub vycházeli z vyjádření politiků, kteří povolební situaci viděli jako beznadějnou a jedním z možných řešení by tak podle nich měly být předčasné volby. Něco takového však Ústava ČR tak jednoduše neumožňuje. Ta v článku 35 odstavci 1 písmeno a) až d) přesně říká, jakým způsobem lze dospět k předčasným volbám. Předseda ČSSD po jednání předsednictva své strany však jakékoliv předčasné volby odmítl a navrhl tzv. úřednickou vládu. Tedy o vládu odborníků, která by se opírala o podporu politických stran. Takovouto vládu ODS odmítla, neboť by neodrážela výsledek voleb. (Podpoříme vládu odborníků..., 2006; ČSSD navrhuje úřednickou..., 2006). Stejně tak Jiří Paroubek odmítl o pět dnů později případnou velkou koalici ODS a ČSSD, tu podle zpravodajského serveru České televize označil za „krajní, ale velice nepravděpodobné řešení patové povolební situace“ (Paroubek: nechce velkou koalici, 2006).

I přes deklarovaný nesouhlas ČSSD a KSČM s trojkoaliční vládou ODS, KDU-ČSL a SZ, se vyjednávací týmy těchto tří stran věnovaly přípravě koaliční smlouvy. Ta vznikla, avšak kolice stále neměla zajištěnou podporu. V polovině června došlo k jednání mezi Mirkem Topolánkem a Jiřím Paroubkem, za jakých podmínek by ČSSD vznikající koaliční vládu podpořila. Politici obou stran tuto dohodu označovali za „blokovou“. To se stalo jen několik dnů poté, co poslanci ČSSD svým podpisem stvrdili, že Topolánkově vládě zabrání. Z noční schůzky obou předsedů z 18. 6. na 19. 6. vyplynulo, že ČSSD odmítá podpořit vládu, které se budou účastnit lidovci a svou podporu by teoreticky ČSSD mohla poskytnout menšinové vládě ODS podporované ČSSD nebo vládě, kde by kromě ministrů za

ODS byli ještě odborníci podporovaní ostatními stranami. ČSSD tentokrát již nevyločila ani velkou koalici. (Slonková, Holub, 2006b) S blížící se ustavující schůzí Poslanecké sněmovny se zvyšovala intenzita setkání Mirka Topolánka a Jiřího Paroubka. |cílem schůzek bylo jednání o možné podpoře ČSSD. Předseda ČSSD tato setkání na veřejnost prezentoval jako důkaz toho, že trojkoaliční projekt je „mrtvý.“ Avšak přišel, dle jeho slov, se vstřícným krokem a deklaroval, že v pondělí 3. 7. podá demisi a umožní tak Prezidentu Klausovi jmenovat Topolánka premiérem. Václav Klaus však v reakci na neúspěšnou volbu předsedy Poslanecké sněmovny dne 29. 6. odmítl přijmout demisi dosluhující vlády, dokud nebude vedení Sněmovny zvoleno. (Prezident odmítl přijmout..., 2006). Volbě předsedy Poslanecké sněmovny se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole.

5.3 VOLBA PŘEDSEDY POSLANECKÉ SNĚMOVNY

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR je v českém systému tou komorou, která vládě projevuje důvěru či případně nedůvěru. Mandát poslancům zvolený v posledních volbách vypršel 15. 6. 2006. Na následující ten tak prezident republiky Klaus svolal zasedání nově navolené Poslanecké sněmovny, jejímž úkolem je, v souladu se zákonem č 90/1995 Sb. o Jednacím řádu Poslanecké sněmovny, zvolit své vedení a obsadit jednotlivé výbory.

Jelikož Jiří Paroubek věřil, že se vznikající koaliční vládě nepodaří získat důvěru Sněmovny, velice se snažil o to, aby do čela Poslanecké sněmovny byl zvolen sociálnědemokratický poslanec. Důvodem nebylo jen jakési rozdělení si vysokých ústavních pozic mezi vládní strany a opoziční strany, ale především čistý politický kalkul. Pokud by Topolánkem sestavená vláda byla skutečně prezidentem jmenována a následně ve Sněmovně nezískala důvěru, může prezident pověřit jednáním a následně jmenovat někoho jiného. Pokud ani jím sestavená vláda nezíská v Poslanecké sněmovně důvěru, jmenuje prezident premiéra na návrh předsedy poslanecké sněmovny. Jelikož Václav Klaus v průběhu jednání dopředu nedeklaroval, koho by jmenoval premiérem

v druhém pokusu, jak se tato možnost zjednodušeně nazývá, o to více se Jiří Paroubek snažil, aby na předsednický post v PS PČR byl zvolen sociálně demokratický poslanec. Díky znění článku 68 odst. 4 Ústavy ČR by tak prezident Klaus musel ve „třetím pokusu“ jmenovat Jiřího Paroubka premiérem, neboť je předvídatelné, že sociálnědemokratický předseda Sněmovny by navrhl právě předsedu své strany.

Snahu či spíše touhu Jiřího Paroubka být pověřen sestavením vlády a následně prezidentem jmenován premiérem již po případném prvním neúspěšném hlasování o Topolánkově vládě je právně neobhajitelná. Ani Ústava ani žádný jiný právní dokument prezidentu neurčují, koho může či má jmenovat premiérem. Můžeme však argumentovat tím, že první pokus dostala vítězná strana, která neuspěla a na řadě je druhá nejsilnější strana v pořadí.

Výměna názorů mezi Jiřím Paroubkem a Václavem Kalusem se nesla v duchu vyhrocených vyjádření. Jiřího Paroubek prezidenta obviňoval, že řídí svůj úřad aktivisticky a počíná si jako čestný předseda ODS. Václav Klaus pak na Paroubkovi požadavky oprávněnosti na „svůj druhý pokus“ reagoval v TV Prima slovy: "Já myslím, že jsem mu naznačil už opakovaně, že toto doufání není správné."¹³

Povolební situace se stála více komplikovala, na jedné straně sice již na konci června strany představili koaliční smlouvu, avšak po první volbě předsedy Poslanecké sněmovny se ukázalo, že demise Paroubkovy a vlády a jmenování Topolánkovy vlády není otázkou nadcházejících několika dnů. Jak již bylo řečeno výše, až do 14. 8. nenašel žádný kandidát podporu většiny poslanců Sněmovny. Politická debata v tomto období postrádala jakýkoliv konstruktivní přístup. ODS trvala na trojkoaličním projektu, který ČSSD vytrvale odmítala podpořit. Stejně tak vytrvale Jiří Paroubek zdůrazňoval, že bez jejich podpory žádná vláda nevznikne a trval na „svém“ pokusu vládu sestavit.

Zablokovanou situaci nakonec pomohl vyřešit až prezident Klaus, který navrhl, že by se do čela Sněmovny mohl zvolit „dočasný předseda“ Tato *dočasnost* spočívala v tom, že pokud by první i případně druhá prezidentem

¹³ Paroubek počítá s tím, že bude pověřen sestavením vlády, Ihned.cz, staženo 25.6.2006

jmenovaná vláda nezískala důvěru, tento *dočasný předseda* se vzdá svého postu. Tímto krokem tak nikdo nezískal výhodu v případě, že by předseda PS PČR navrhl osobu, kterou by podle Ústavy ČR prezident musel jmenovat premiérem. Politická reprezentace však tento krok již dále nedomyšlela a nikdo nerozvíjel možnost, kdo a za jakých podmínek by se následně stal předsedou Sněmovny. V polovině srpna (14. 8. 2006) se tak předsedou sněmovny stal politicky neznámý poslanec za ČSSD Miroslav Vlček, který veřejně slíbil, že předsednický post opustí, pokud by nastala situace, v níž by byl v souladu s Ústavou ČR oprávněn prezidentovi ČR navrhnout příštího předsedu vlády. Politologicky i ústavněprávně je to situace jen těžko vysvětlitelná. Nejednalo se i protiústavní řešení ale o ryze účelový krok, který měl umožnit jmenovat Jiřímu Paroubkovi podat demisi a jmenovat Topolánkovu vládu. Dne 16. 8. podal Jiří Paroubek do rukou prezidenta republiky demisi svou s členů vlády. Téhož dne byl Mirek Topolánek jmenován předsedou vlády a 4. 9. 2006 pak na jeho návrh ostatní členy vlády. Tato vláda však již nebyla trojkoaliční, ale jednobarevná menšinová, neboť se v průběhu července a srpna ukázalo, že trojkoaliční projekt nemá podporu alespoň stejného počtu poslanců.

5.4 OD TROJKOALICE K JEDNOBAREVNÉ MENŠINOVÉ VLÁDĚ

Srpnová jedná mezi ODS a ČSSD, jež měla původně vést ke shodě na „dočasném“ předsedovi Poslanecké sněmovny, měl i sekundární dopad. Tím se stala možnost, že ČSSD podpoří menšinovou vládu ODS. Jednání mezi předsedy ODS a ČSSD začala narušovat koaliční projekt. Situaci zhoršil i fakt, že na veřejnost vyšla najevo jednání mezi křesťanskými a sociálními demokraty a možné spolupráci. Miroslav Kalousek veřejně prezentoval možnost vzniku vlády ČSSD a KDU-ČSL, která by se opírala o hlasy komunistických poslanců. Tato informace na konci srpna 2006 překvapila a i šokovala zároveň. Miroslav Kalousek se celou situací snažil zmírnit tím, že zabránil vzniku velké koalice v jakékoliv podobě, ať už v té, kdy by ODS a ČSSD byly koaličními partnery anebo

na straně druhé, kdy by ČSSD podporovala menšinovou vládu ODS, což by byla analogie období tzv. opoziční smlouvy z let 1998-2002.

Stav jedná na sklonku srpna, tedy tři měsíce od voleb byl takový, že se teprve ustavovala Poslanecká sněmovna, předseda vítězné strany byl jmenován předsedou vlády a čelní političtí představitelé vedly mnohá veřejnosti známá a i před veřejností utajená jednání. Paralelně mezi sebou jednali předsedové ODS a ČSSD a zároveň ČSSD a KDU-ČSL. Předseda křesťanských demokratů překvapil jak politickou scénu, tak českou veřejnost prohlášením, že by byl ochoten podílet se na vládě, která se opírá o hlasy KSČM. A v neposlední řadě byly čeští voliči více než dvouměsíčního jednání o koaliční vládě tří stran, jejím koaličním programu a následně ministrech, i když předseda ODS Mirek Topolánek neváhal takovýto projekt již 21. června označit jako "mrtvý".

Politické chování KDU-ČSL respektive předsedy strany Miroslava Kalouska vedlo ODS k rozhodnutí sestavit jednobarevnou vládu doplněnou o nestraníky, kteří měli obsadit ministerstva dříve obsazená koaličními partnery. Tato vláda byla jmenována 4. 9. 2006. Podle Ústavy ČR je povinností nově jmenované vlády do 30 dnů předstoupit před Poslaneckou sněmovnu s žádostí o důvěru. Topolánkova vláda tak učinila 3.10. 2006. Důvěru však nezískala. Až do ledna 2007, kdy byla opět jmenována trojkoaliční vláda ODS, KDU-ČSL a SZ na čele s Mirkem Topolánkem, spravovala zemi vláda bez důvěry mající od prezidenta republiky pouze pověření vládnout.

Tomáš Foltýn a Vlastimil Havlík ve svém příspěvku *Teorie a praxe sestavování vlády v České republice* (Foltýn, Havlík, 2006: 195-196), že po zářijovém jmenování vlády začali občanští demokraté řešit, co by se stalo, kdyby vláda nezískala důvěru. Zda je povinna podat demisi ihned, anebo v nějaké lhůtě, která však v Ústavě ČR explicitně není stanovena. Autoři poukazují i na skutečnost, že Mirek Topolánek uvažoval, pokud by vláda nezískala důvěru v PS PČR, přeložit sněmovně zákon, s kterým by spojila otázku důvěry. Pokud by se jí Poslanecká sněmovna tři měsíce nezabývala, byla by prezidentem rozpuštěna. Takto by se tak dospělo k předčasným volbám. Problematickým momentem této myšlenky

je, že by vláda, která nezískala důvěru podle článku 68 odstavce 3 Ústavy ČR, předložila sněmovně k hlasování zákon spojený s hlasováním o důvěře, kterou ale nikdy nezískala. Navíc je více než nestandardní, aby vláda, která je v demisi předkládala Poslanecké sněmovně jakékoliv zákony než ty, jež jsou nezbytně nutné pro správu země.

Předseda ústavněprávního výboru Marek Benda dokonce přišel s myšlenkou, že pokud by vláda ODS získala 100 hlasů, tak by nutně nemusela podávat demisi, de facto tak byl ochoten „uznat“ 100 za většinu z 200. V Hospodářských novinách 19. 9. 2006 se pak vyjádřil, že „po tom, co předváděl (tehdejší premiér Jiří Paroubek po volbách“, si prý také umí představit, že ODS nyní s tímto sporným místem v Ústavě „může chvilku“ operovat. (citováno dle Foltýn, Havlík, 2006: 196). Podle profesora ústavního práva Václava Pavlíčka „politici hledají pouze cesty, jak Ústavu obejít, místo, aby se snažili o její naplnění.“ (Foltýn, Havlík, 2006: 196).

5.5 VOLEBNÍ SYSTÉM DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY – VINÍK NEBO RUKOJMÍ?

V průběhu povolebních jednání se politické elity snažily najít důvod, proč volby dopadly tzv. sto na sto¹⁴. Oním „viníkem“ se krátce po volbách stal samotný volební systém. V průběhu letních měsíců političtí představitelé přicházeli různými návrhy, jak podobné patové situace do budoucna zabránit. Kromě velice seriózních návrhů na zamyšlení se nad podobou volebního systému a jeho jednotlivých aspektů a analýzy dopadů se však objevil i „návrh“, který nelze označit jinak, než jako kuriózní (subjektivní názor autora). Se zmiňovanou kuriozitou přišel Mirek Topolánek, který navrhoval „vyřešit“ paritní rozložení sil mezi „pravici a levici“ tím, že se ještě v průběhu probíhajícího volebního období „dovolí“ dvousestprvní poslanec. Něco takového je v demokratickém systému ČR

¹⁴ Autor přejímá toto zjednodušené vidění výsledků voleb z toho důvodu, že takto byly nazírány jak politickými představiteli, tak prostřednictvím médií i širší veřejností. Tento výsledek pak výrazným způsobem ovlivňoval charakter jednání a požadavky jednotlivých zúčastněných stran.

ústavněprávně a politologicky naprosto neakceptovatelné. Jednalo by se o zcela účelové řešení, o jehož realizaci snad nelze ani na chvíli uvažovat jako o řešení smysluplném natož demokratickém.

Volební výsledek a obviňování volebního systému z nespravedlnosti a patového výsledku vedlo k úvahám o změně stávajícího systému, či k přijetí systému nového. Kritika volebního systému do Poslanecké sněmovny je v českém politickém diskursu přítomna permanentně od vzniku Ústavy ČR republiky v roce 1992. Tehdy se jako nejvhodnější zdál být systém poměrného zastoupení. (problematika volebních systémů podrobně rozpracována např. Krejčí 2006, Chytilík, Lebeda, Šedo, Čaloud, 2009). Tedy systém, jehož hlavním smyslem je přibližně poměrně reprezentovat stranicko-politické sympatie voličů. Jinými slovy Poslanecká sněmovna má být jakýmsi zrcadlem společnosti z hlediska politických preferencí vyjádřených ve volbách. Za obecnou nevýhodu takového systému lze považovat výsledek, který negeneruje stranu natolik silnou, aby byla schopna bez koaličního partnera sestavit jednobarevnou vládu. Z dlouhodobého pozorování lze v české politice zaznamenat stále sílící požadavky na úpravu stávajícího systému poměrného zastoupení tak, aby produkoval méně poměrné výsledky, tedy aby nadreprezentoval větší a silnější politické strany. To znamená, že strana dostane procentuálně více mandátů v porovnání se skutečným procentuálním ziskem hlasů. Toho lze v podmínkách poměrného systému docílit změnou jedné či několika ze čtyř základních proměnných. Těmito proměnnými jsou 1) velikost volebních obvodů 2) volební formule 3) uzavírací klausule a 4) počet skrutinií (Lebeda, 2008). Druhou možností jak „zefektivnit“ vyjednávání o vládě v tom smyslu, že vítězná politická strana nebude muset hledat koaličního partnera, či maximálně jednoho, je přijmout některou z podob většinového zastoupení (problematika volebních systémů podrobně rozpracována např. Krejčí 2006, Chytilík, Lebeda, Šedo, Čaloud, 2009). Jakákoliv podoba takového zastoupení je však jen těžko představitelná, neboť se proti ní postaví malé politické strany, pro které je takovýto volební systém velice nevýhodný a v praktickém dopadu by jim mohl zamezit přístup do dolní sněmovny Parlamentu. Dlouhodobě

pozorovným trendem je, že česká politická reprezentace by si přála takový volební systém, který by poměrně odrazil co nejdříve rozložení politických názorů ve společnosti a zároveň umožňoval sestavení nejlépe jednobarevné většinové vlády. Něco takového však není možné. Každý volební systém má své slabé a silné stránky a ty je nutno vždy vzít v potaz při konstruování a úpravě volebního systému.

Diskuse, která se objevila v letních měsících roku 2006, byla mnohdy až příliš vedena vášněmi, především pak pocitem neoprávněné prohry a zkreslení výsledků charakterem volebního systému. Je důležité uvést, že podoba volebního systému, který byl použit v červnových volbách do Poslanecké sněmovny, je výsledkem volebního inženýrství ODS a ČSSD z období let 1998-2002, tedy tzv. Opoziční smlouvy, v jejímž rámci se obě strany zavázaly změnit volební mechanismus tak, aby sice zůstal poměrným, ale více zajišťoval většintvorný prvek a následné vytvoření stabilní a akceschopné vlády. Navýšení počtu volebních obvodů z dosavadních 8 na 35, změna volební formule z Hagenbach-Bischoffovy na modifikovaného D'Hondtova dělitele (tím i zavedení jednoho skrutinia namísto původně dvou) a úprava uzavírací klauzule pro volební koalice stran – tzv. aditivní kvorum, uzavírací klauzu se zvyšuje o pět procent vždy podle počtu spolupracujících koaličních stran. Tyto změny však byly napadeny před Ústavním soudem, který ji v roce 2001 rušil, neboť nebyly v souladu s principem poměrného zastoupení, který je dán čl. 18 Ústavy ČR (Nález Ústavního soudu ... 2001). Vládní strany musely v krátké době připravit respektive upravit takový volební zákon, který by nebyl napadnutelná před Ústavním soudem. Schválen tak byl systém, podle kterého se volilo jak v roce 2002 tak i v roce 2006. Vycházel sice ze zrušené volební novely, avšak doznal jedné podstatné změny. Počet volebních obvodů byl snížen z 35 na 14. To samo o sobě má pro míru proporcionality nemalý význam. Tomáš Lebeda ve svém příspěvku Volební a voličské rozhodování (Lebeda, 2007: 15-35) uvádí, že v roce 2006 byla nejmenší ze zvolených stran, Stana zelených, podreprezentována díky různě velikým volebním obvodům (v Praze se volilo 25 poslanců, v karlovarském obvodě pouze

5) a absenci druhého skrutinia, které mám v praxi kompenzovat případnou podprezentaci malých stran.

Podprezentace Strany zelených byla jediný relevantní problém, který byl v souvislosti s výsledkem voleb zmiňován a do budoucna měl být řešen. Při studiu četných výstupů českých politických elit v období od 3. 6. 2006 do počátku září 2006 lze vysledovat vyjádření, která kauzálně spojují volební mechanismus s patovým výsledkem (sto ku stu). Podobná vyjádření nelze politologicky ani jinak obhájit. Podobný patový výsledek může vygenerovat i systém, jehož proměnné jsou odlišně nastaveny. Výsledek je tak pouze náhodou, který je zcela mylně, ba dokonce nesmyslně přičítán systému poměrného zastoupení v podobě, jak byl užít ve volbách v červnu 2006.

Debat o vlivu volebního mechanismu na volební výsledek a nutnost změny volebního zákona se účastnili i odborníci na volby z řad politologů a to nejen formou komentářů a analýz pro média, ale i v podobně odborných statí zabývajících se nejen genezí volebních úprav a analýzou volebních výsledků z roku 2006 (Lebeda 2007: 15-35; Čaloud, 2006: 145-163) ale i možnými variantami změny volebního systému pro futuro (Ženíšek, 2006: 193-202). Panuje shoda, že současný volební systém má svá „slabá místa“ jako například různě velké volební obvody, které však odráží strukturu krajského uspořádání, ale není možné jej vnímat jako příčinu tzv. povolebního patu.

V úvodu zmíněné kuriózní řešení Mirka Topolánka řešit povolební situaci dodatečným zvolením dvousetprvního poslance lze obohatit o jiný aspekt do jisté míry neméně kuriózní. Již druhý den po skončení voleb se v médiích objevily scénáře možného vývoje a mezi nimi, kromě nechtěné a všemi odmítané velké koalice ČSSD a ODS, nepravděpodobné menšinové vlády ODS podporované sociálními demokraty, také možnost předčasných voleb. Na začátku srpna byla koaliční vláda občanských a křesťanských demokratů a Strana zelených ochotna vládnout zemi pouze rok, pokud ji ČSSD v hlasování o důvěře podpoří. Hlavním úkolem takovéto vlády mělo být mj. změnit volební systém do takové podoby, aby umožnil vznik většinové vlády. Tento návrh Jiří Paroubek odmítl s tím, že

předčasné volby jsou pro ČSSD až tím posledním řešením. Naopak prezidenta opět žádal, aby v druhém pokusu sestavení vlády pověřil právě jeho (Jiřího Paroubka, pozn. autora) (Topolánek: vládu na rok..., 2006). Na jednu stranu je zarážející, že institut předčasných voleb, který je v demokratickém systému vnímán jako krajní řešení, je na začátku června prezentován jako jedna z prvních možností budoucího vývoje. Na druhou stranu je tento způsob uvažování pro dané období příznačný.

6. VÝSLEDEK LETNÍCH JEDNÁNÍ¹⁵

Po téměř tříměsíčním jednání byla 4. září jmenována prezidentem republiky Václavem Klausem menšinová vláda Mirka Topolánka. Ve dvousetčlenné Poslanecké sněmovně měla podporu svých 81 poslanců. Podle článku 68 bodu 3 Ústavy ČR musí prezidentem jmenovaná vláda požádat v následujících 30 kalendářních dnech Poslaneckou sněmovnu o důvěru. Této menšinové vládě však 3. října 2010 důvěra vyslovena nebyla. Pro vládu hlasovalo jen 96 poslanců – zástupci ODS a SZ. Premiér Topolánek nehlasoval, rozhodl se vypárovat poslankyni za ČSSD, která se ze zdravotních důvodů hlasování účastnit nemohla. Důvěru vládě odmítly poskytnout poslanci komunistů, sociálních demokratů a většina lidovců. Tři lidovečtí poslanci (Miroslav Kalousek, Libor Ambrozek a Ladislav Šustr) však vládě důvěru dali.

V první kapitole byli představeni dva autoři, kteří odlišným způsobem vysvětlují vznik menšinových vlád. Jen připomeňme, že podle nizozemského politologa Arenda Lijpharta menšinové vlády často vznikají v systémech, v nichž chybí hlasování o důvěře nově jmenované vlády, parlamentní většina je ochotna tolerovat menšinový kabinet nebo se strana rozhodne neparticipovat na vládě a ovlivňovat politiku skrze parlamentní výbory (více viz podkapitola 2.1. a Lijphart 1999: 101-102)). Na tuto menšinovou vládu tak lze tyto teoretické koncepty tzv. racionální menšinové vlády, který definoval Kaare Strom, aplikovat. Podle něj se některé ze stran parlamentu neúčastní na vládě buď proto, že má v opozici větší šanci ovlivňovat politiku (podobně uvažuje A. Lijphart) a nebo proto, že strana vnímá účast na vládě jako spíše nevýhodnou, tak se rozhodne zůstat v opozici.

¹⁵ Tato kapitola je zpracována z autorových poznámek, které vychází z analýzy denního tisku v období od září do října 2006.

7. TEORETICKÝ POHLED NA VLÁDY V OBDOBÍ 1993-2006

Kromě menšinové vlády vzniklé v září roku 2006, jež byla analyzována v předchozí kapitole, můžeme teoretických poznatků (viz. kapitola 1) využít k analýze i předchozích vlád, které v České republice působily od jejího vzniku v roce 1993.

V období let 1992¹⁶ - 2006 se v České republice vystřídalo osm vlád a sedm premiérů. Přehled vlád je uveden v tabulce 5. Z níže uvedeného přehledu vyplývá, že menšinová vláda vzniklá v září v roce 2006 není v českém politickém systému ničím neobvyklým. Menšinové vlády fungovaly v České republice celkem tři. První byla vláda Václava Klause v letech 1996 – 1997, opírala se pouze o 99 poslanců z 200. Druhou byla vláda ČSSD v letech 1998 – 2002, která se opírala o podporu ODS. ČSSD získala po volbách v roce 1998 pouze 74 mandátů a nebyla schopna sestavit většinovou koaliční vládu. S opoziční ODS tak podepsala v červenci 1998 Smlouvu o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice, která je všeobecně označována jako Opoziční smlouva. Po červnových volbách vznikla menšinová vláda ODS jako výsledek nelehkých jednání, během nichž se nepodařilo nalézt takový programový průsečík mezi stranami, na jehož základě by bylo možno vytvořit koaliční vládu. Ostatní strany tak zvolily taktiku nepodílet se na vládní koalici a v duchu demokratického parlamentního režimu se rozhodly oponovat této vládě z opozičních pozic.

V období let 1992-2006 vládla v Česku jedna úřednická vláda na čele s premiérem Josefem Tošovským. Vláda byla vytvořena poté, co finančními skandály zmítaná ODS podala demisi a Poslanecká sněmovna přijala zákon, jímž účelově zkrátila délku volebního období ze čtyř let na dva roky. Do voleb v červenci 1998 tak působila v ČR polouřednická vláda. Vláda byla kromě nestraníků složena z představitelů KDU-ČSL, ODA A US, nicméně její klasifikace je pokud ne nemožná, tak jistě nepřipadná, neboť svou povahou – podúřednickou a

¹⁶ V roce 1992 byla zvolena vláda na národní úrovni, která zůstala ve svém úřadu i po rozdělení Česko-slovenské federativní republiky do roku 1996.

v zásadě „překlenovací“ – se vymyká konceptu teorie koalic. (Foltýn, Havlík 2006, 199)

Vlády z let 1992 – 1996 a 2002-2006 byly minimálními vítěznými koalicemi, první z nich se opírala o většinu 105 poslanců a druhá dokonce jen o většinu jednoho hlasu, tedy o 101 poslanců. Vláda v letech 1992 – 1996 nebyla onou MWC s nejmenším počtem možných členů, to by splňovala koalice ODS a Levého bloku (LB), ta však byla pro přílišnou ideologickou vzdálenost nemožná (Foltýn, Havlík 2006: 198-199). I v případě vlád vzniklých v letech 2002-2006 lze hovořit o MCWC, neboť strany byly ideologicky propojené, jednalo se o koalici opírající se o nejmenší možnou většinu (101 poslanců) avšak nešlo o minimální vítěznou koalici z hlediska počtu koaličních partnerů. Stanislav Balík ovšem uvádí (Balík 2006: 57), že o ideologicky propojenou vládu nešlo, neboť v tom vadila ideová vzdálenost mezi ČSSD a US-DEU. S tímto hodnocením nelze souhlasit, neboť právě KDU-ČSL se stala jakýmsi ideologickým pojítkem mezi levicovou ČSSD a pravicovou US-DEU. (Říchová, 2000: 133).

Na závěr je zajímavé podívat se na varianty vlád, o kterých se uvažovalo v průběhu povolebního jednání v roce 2006. Z analýzy vyplývá, že původně deklarovaná koalice tří stran ODS, KDU-ČSL a SZ by se opírala v Poslanecké sněmovně pouze o 100 poslaneckých hlasů. Další možností, byť všemi odmítaná, byla koalice ODS a ČSSD, který by měla podporu 155 poslanců. Tato podoba spolupráce všeobecně označovaná jako velká koalice by dle představeného teoretického rámce nebyla tzv. oversized coalition, jak uvádí Foltýna a Havlík (2006: 200), ale v podstatě minimal winning coalition, neboť pokud by jedna z těchto stran koaliční vládu opustila, vláda automaticky ztrácí většinovou podporu v Poslanecké sněmovně. Jen připomeňme, že oversized coalition se vyznačují vyšším počtem koaličních partnerů než je potřeba k zajištění většinové podpory nikoliv větším počtem poslanců než je minimální počet zajišťujících podporu vlády. (Říchová, 2000: 133-134). V srpnu potají připravovaná spolupráce ČSSD a KDU-ČSL by byla menšinová vláda opírající se o podporu 87 poslanců. Tolerována tato vláda měla být KSČM. Jak je uvedeno v předchozí kapitole

nakonec byla jmenována menšinová vláda ODS, která nedokázala v Poslanecké sněmovně nalézt podporu a nebyla ji tak vyslovena důvěra.

ROK	VLÁDA	OPOZICE	TYP VLÁDY
1992-1996	ODS, KDU-ČSL, ODA a KDS	LB, ČSSD, LSU, SPR-RSČ, HSD-SMS	minimal connected winning coalition (MCWC)
1996-1997	ODS, KDU-ČSL, ODA	ČSSD, KSČM, SPR-RSČ	minority cabinet
1998	přechodná, polouřednická vláda	ODS, KDU-ČSL, ODA, ČSSD, KSČM, SPR-RSČ	polouřednická
1998 - 2002	ČSSD (podporovaná ODS, tzv. Opoziční smlouva)	ODS, KDU-ČSL, US, KSČM,	minority cabinet
2002-2004 2004-2005 2005-2006	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	ODS, KSČM	minimal winning coalition
2006	ODS	ČSSD, KSČM, KDU-ČSL A SZ	minority kabinet (vláda pouze jmenována, avšak nezískala důvěru)

Tabulka 5: Přehled vlád v České republice od roku 1992

Zdroj: vlastní přehled, www.volby.cz, (Balík, 2006: 58)

V lednu roku 2007 byla nakonec jmenována trojkoaliční vláda ODS, KDU-ČSL a SZ, která se opírala pouze o podporu „svých“ 100 poslanců. Avšak kvórum při hlasování snížili dva poslanci za ČSSD, Miloš Melčák a Michal Pohanka, kteří před hlasováním opustili sál a poslanec Petr Wolf, rovněž z ČSSD, který si při hlasování

splet formulí a místo „jsem proti návrhu“ řekl „jsem pro návrh“. Miroslav Vlček, předseda Poslanecké sněmovny jej tak započítal, jakoby se zdržel hlasování. V pořadí tak vznikla již třetí menšinová vláda, pokud bychom započítávali i vládu Mirka Topolánka, která nedostala v září 2006 důvěru, jednalo by se o čtvrtou menšinovou vládu.

ZÁVĚR

V úvodu předkládané práce jsme definovaly tři otázky, na něž bychom měli najít odpověď. Nejprve nás zajímal vztah dvou tradic studia koaličního vládnutí. Na jedné straně americká tradice vycházející z teorie her a na straně druhé evropská tradice více inklinující k empirickému zkoumání. Jak jsme zjistili americký, přístup opírající se o princip racionality a výhodnosti, nebere, na rozdíl od empiricky orientovaného evropského přístupu, v potaz společenský kontext vzniku vlád. S motivy jako politická tradice založená na historické zkušenosti a politická kultura američtí teoretici zkoumající vznik vlád nepracují. Jejich přístup je více založen na modelech. Vycházejíce z herněteoretických modelů vnímají politické strany jako hráče, kteří usilují o co nejlepší zisk. Tento „boj“ se opírá o racionální uvažování, které vede k naplnění principu „minimaxu“. Oním minimalizováním rizika je zajištění vládě takovou většinovou podporu, která ji zajistí setrvání u moci po celé funkční období. A maximalizací zisku či užitku je sestavení vlády s minimálním možným počtem koaličních partnerů, jejichž počet zástupců v zákonodárném sboru (či příslušné komoře) postačuje k tomu, aby vláda měla podporu příslušné většiny. Čím menší počet partnerů stačí pro zajištění většiny, tím více křesel připadne na každého koaličního partnera. Tento přístup se tak nevěnuje studiu menšinových vlád a tzv. oversized coalitions (nadměrných koalic), neboť tyto jsou neracionální a ne-utilitární. Oba přístupy mají samy o sobě i do budoucna co nabídnout, avšak díky odlišnému odbornému jazyku, kterým na jedné straně američtí, na druhé straně evropští teoretikové mluví, nebude pravděpodobně možné poznatky vycházející ze studia prohloubit a interpretačně rozšířit. Tato jazyková odlišnost a „nesrozumitelnost“ je dána různým vývojem americké a evropské politické vědy a především pak různými faktory, které vývoj determinovaly. Zatímco americká politologie využívá především metod přírodních věd a aplikované matematiky, evropská politologie vyrostla především z filosoficko-historických kořenů.

Druhou otázkou, na kterou jsme se snažili nalézt odpověď, zda předvolební kampaň měl vliv na povolební jednání a vztah předsedů ODS a ČSSD. Jak z příslušné kapitoly vyplývá, důležitým hráčem v předvolebním období se stala média. Poprvé v historii českých kampaní se tisk, rozhlas, televize a na síle důležitosti získávající internet staly důležitým prvkem politického marketingu, tedy „umění, jak a komu prodat politický produkt.“ Koneckonců i samotný politický marketing zažíval svoji premiéru. Jednotlivé strany, především ODS a ČSSD monitorovaly pečlivě mediální výstupy s cílem neutralizovat případné negativní zprávy. K tomu velmi přispěl internet a narůstající obliba tzv. internetových deníčků – blogů. Postupně obliba tohoto způsobu komunikace u politických představitelů vzrůstala. Ti tak získali možnost kdykoliv a na cokoliv reagovat, aniž by museli čekat na „svůj“ prostor v klasických médiích. Konfrontace politických aktérů tak nabrala poněkud jinou, nekontrolovanou podobu, než na kterou byl český volič doposud zvyklý. Média byla neodmyslitelnou součástí předvolební kampaně, kterou jsme charakterizovali jako nezvykle osobně agresivní a útočnou s prvky negativní kampaně. Tato útočnost se vztahovala především na představitele ODS a ČSSD, kdy programové aspekty politicky oponent většinou odmítal až příliš lidovým a nediplomatickým jazykem. To vedlo k zjevné osobní animozitě Mirka Topolánka a Jiřího Paroubka, která se ještě zvýšila krátce před volbami souvislosti s tzv. Kubiceho zprávou. Jiří Paroubek a vrcholní představitelé ČSSD obviňovali svého politického oponenta z naplánování tohoto kroku s cílem poškodit sociální demokracii ve volbách. Toto předvolební napětí se následně projevilo v povolebním projevu Jiřího Paroubka, kde mj. jmenovitě obvinil některé české novináře, že pracují pro ODS s jediným cílem: poškodit sociálně demokratickou stranu a dále, že pokud vládu bude sestavovat ODS, Česku bude hrozit „modra totalita“. To jsou poměrně silná vyjádření, která se následně promítala do jednání o vládě či alespoň podpoře vlády, kterou sestavovala ODS. Byl to jeden s faktorů, který určoval zdlouhavá jednání například o obsazení postu předsedy Poslanecké sněmovny.

V poslední kapitole jsme hledali odpověď na otázku, jaká podobá vlád je v českém politickém systému nejčastější. Obecně můžeme říci, že pokud v České republice vznikla v období 1992-2007 většinová vláda, jednalo se minimální vítěznou koalici (minimal winning coalition), která se opírala o podporu sto jedna poslanců. To neplatí pro první takovouto vládu z let 1992-1996. Z osmi vlád v letech 1992-2006 měla Česká republika tři menšinové. Třetí menšinová vláda v tomto období nedostala důvěru, avšak v lednu 2007 byla jmenována opět menšinová vláda, mající podporu sto poslanců. Z celkového počtu devíti vlád, byly čtyři menšinové, jedna z nich nedostala v Poslanecké sněmovně důvěru. Vezmeme-li v potaz i koaliční většinové vlády let 2002-2005, které se opíraly „pouze“ o většinu jednoho hlasu, můžeme říci, že je obtížné sestavit v českém politickém systému většinovou vládu, opírající se sice nejmenší možnou, ale silnou většinu poslaneckých hlasů. Chápejme o většinu, která není závislá na jednom či dvou hlasech. Z hlediska stability se v tomto smyslu jeví pouze první uvedená vláda z let 1992-2006, která vyslovilo důvěru sto pět poslanců z dvou set.

Sledované období od jara až do podzimu roku 2006, v němž se konala nejen velice zajímavá kampaň z hlediska metod a taktiky, které byly použity, ale především pak zdoluhavá povolební jednání, ukázaly v jistém smyslu novou tvář české politiky – využívající metod politického marketingu, moderních komunikačních kanálů na jedné straně a tzv. negativní kampaně, která v mnohých okamžicích nabývala velmi ostrých osobních útoků na straně druhé.

SEZNAM LITERATURY

Odborné publikace a novinové články

Balík, Stanislav. (2006) Typologie exekutivních koalic v českém prostředí. In Cabada, Ladislav. (ed.) *Koalice a koaliční vztahy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. s. 53-67.

Bradová, Eva. (2005) *Od lokálních mítinků k politickému marketingu: teorie a vývoj politické komunikace a volebních kampaní*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav.

Bradová Eva; Šaradín, Pavel. (2006) Volební kampaně v ČR a volby 2006: amerikanizace kampaní? In Dančák, Břetislav; Hloušek, Vít. (eds.) *Parlamentní volby 2006 a česká politika*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav. s.

Další průzkum věští lidovcům volební propad. (2006) *Mf Dnes*. 20. 4. 2006. s. 1

Eibl, Otto. (2006) Předvolební průkumy a jejich možný dopad na chování aktérů politické soutěže. In Čaloud, Dalibor; Foltýn, Tomáš; Havlík, Vlastimil; Matoušková, Anna. (eds.) *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno: CDK. s. 89-107.

Foltýn, Tomáš; Havlík, Vlastimil. (2006) Teorie a praxe sestavování vlády v České republice. In Čaloud, Dalibor; Foltýn, Tomáš; Havlík, Vlastimil; Matoušková, Anna. (eds.) *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno: CDK. s. 188-202.

Chytilík, Roman; Lebeda, Tomáš; Šedo, Jakub; Čaloud, Dalibor. (2009) *Volební systémy*. Praha. Portál.

Jabłoński, Andrzej W.; a kol. (2006) *Politický marketing: Úvod do teorie a praxe. Barrister &Principal*. Brno: 2006 (Přeložil Lumír Kopeček)

Krejčí, Oskar. (2006) *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing.

Laver, Michael; Schofield, Norman. (1991) *Multiparty Governemnt: The Politics of Coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press.

Lijphart, Arendt. (1999) Cabinets: Concentration Versus Sharing of Executive Power. In Lijphart, Arendt. *Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries*. Yale: Yale University Press. s. 90-115.

Lebeda, Tomáš. (2006) Smrtící preference. *www.lidovky.cz* [on-line] 21. 4. 2006. Dostupné z http://www.lidovky.cz/smrtici-preference-0oc-/ln_nazory.asp?c=A060421_091321_ln_nazory_lv [cit. 17.5. 2011]

Lebeda, Tomáš. (2008) Volební systému poměrného zastoupení: *Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum.

Lebeda, Tomáš; Krejčí, Jindřich. (2007) Výzkumy volebních preferencí a jejich prezentace v médiích. In Lebeda, Tomáš; Linek, Lukáš; Lyons, Pat; Vlachová, Klára (eds.) *Voliči a volby 2006*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. s. 37-61

Lebeda, Tomáš; Krejčí, Jindřich; Leontiyeva, Yana. (2004) Výzkumy volebních preferencí realizované v ČR. In Krejčí, Jindřich. (ed.) *Kvalita výzkumů volebních preferencí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. s 51-66

Lyons, Pat; Linek, Lukáš. (2007) Tematické hlasování, vliv lídrů a stranictví ve volbách. In Lebeda, Tomáš; Linek, Lukáš; Lyons, Pat; Vlachová, Klára (ed.) *Voliči a volby 2006*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. s. 177-202

Matušková, Anna. (2006a). Politický marketing a české politické strany. In Dančák, Břetislav; Hloušek, Vít. (eds.) *Parlamentní volby 2006 a česká politika*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav. s. 212-227

Matušková, Anna. (2006b) Volební kampaň 2006: nástup politického marketingu do České republiky. In Čaloud, Dalibor; Foltýn, Tomáš; Havlík, Vlastimil; Matoušková, Anna. (eds.) (2006) *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno: CDK. s. 62-88

Nález Ústavního soudu č. 64/2001 Sb. [www. http://www.sagit.cz](http://www.sagit.cz) [on-line]. 16. 2. 2001. Dostupné z <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb01064&cd=76&typ=r> [cit. 5. 7. 2011].

Petrová, Barbora. (2006) Volební kampaň v médiích. In Čaloud, Dalibor; Foltýn, Tomáš; Havlík, Vlastimil; Matoušková, Anna. (eds.) *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno: CDK. s. 42-61.

Říchová, Blanka. (2000). *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál

Stroom, Kaare. (2001) *Minority government and majority rule*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lebeda, Tomáš. (2007) Volební systém a voličské rozhodování. In In Lebeda, Tomáš; Linek, Lukáš; Lyons, Pat; Vlachová, Klára (eds.) *Voliči a volby 2006*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. s. 15-35.

Čaloud, Dalibor. (2006) Volební systém a volební inženýrství: současný stav a možné změny. In Čaloud, Dalibor; Foltýn, Tomáš; Havlík, Vlastimil; Matoušková, Anna. (eds.) (2006) *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno: CDK. s. 145-163.

Ženíšek, Marek. (2006) Model volebního systému pro ČR. In Dančák, Břetislav; Hloušek, Vít. (eds.) *Parlamentní volby 2006 a česká politika*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav. s. 193 – 202.

Internetové zdroje

22 hod, Václav Klaus. *volby.ihned.cz* [on-line]. 5. 6. 2006. Dostupné z http://volby.ihned.cz/c3-18602100-g00000_d-22-hod-vaclav-klaus [cit 18. 5. 2006].

Indiana Jones aneb s Čerty nejsou žerty. *www.youtube.com* [on-line] 7. 6. 2010. Dostupné z http://www.youtube.com/watch?v=e_LuVuw-cfo [cit. 17. 5. 2010].

Zákon č. 90/1995 Sb. o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Dostupné z <http://www.psp.cz/docs/laws/1995/90.html>

Kopecký, Ilja. (2006) Podpoříme vládu odborníků, oznámil Paroubek. *zpravy.idnes.cz* [on-line]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/podporime-vladu-odborniku-oznamil-paroubek-fzz-/domaci.aspx?c=A060605_180815_domaci_cen [cit. 20. 5. 2011]

Kovboj aneb Finanční saloon. *www.youtube.com* [on-line]. 7. 6. 2010. Dostupné z http://www.youtube.com/watch?v=4_03_MDDCtE [cit. 17. 5. 2011].

O Kauze Kubuce – a co tomu předcházelo. *www.aktualne.cz* [on-line] 9. 5. 2007. Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/analyzy-a-specialy/clanek.phtml?id=165071> [cit. 18. 5. 2011].

Paroubek: ČSSD nechce velkou koalici. *www.ct24.cz* [on-line] 10. 6. 2006. Dostupné na *www.ct24.cz* [cit. 21. 5. 2011].

Paroubek: Bez nás si pravice ani neumyje ruce. *www.novinky.cz* [5. 6. 2006]. Dostupné z <http://www.novinky.cz/domaci/87163-paroubek-bez-nas-si-pravice-ani-neumyje-ruce.html> [cit. 20. 5. 2011].

Povolební projev Jiřího Paroubka. *volby.ihned.cz* [on-line]. 3. 6. 2006. Dostupné z http://volby.ihned.cz/index.php?p=g00000_d&article%5Bid%5D=22957815 [cit. 18. 5. 2011].

Prezident odmítl přijmout demisi vlády. *aktualne.centrum.cz* [on-line] 30. 6. 2006. [staženo 30. 6. 2006. cit. 1. 7. 2011].

Projev Jiřího Paroubka na schůzi ÚV ČSSD. *www.youtube.com* [on-line] 2. 9. 2009, Dostupné z <http://www.youtube.com/watch?v=ACjqr-174Ro> [cit. 18. 5. 2011].

Slonková Sabina; Holub, Petr. (2006a) Politici: Jednejme o předčasných volbách. *aktualne.centrum.cz* [on-line]. Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=169259> [cit. 20. 5. 2006].

Slonková Sabina; Holub, Petr. (2006b) Noční schůzka sblížila ODS a ČSSD. *archiv.ceskamedia.cz* [on-line] 19. 6. 2006. Dostupné z

http://archive.ceskamedia.cz/article.html?id=168993_nw_S&qqqq=slonkov%E1
[cit. 25. 5. 2011]

Topolánek: Vládu na rok, potom volby. *hn.ihned.cz* [on-line] 1. 8. 2006. Dostupné z <http://hn.ihned.cz/c1-19008040-topolanek-vladu-na-rok-potom-volby> [cit 1. 7. 2011].

Úřad vlády aneb Panoptikum hrůz. *www.youtube.com* [on-line]. 7. 6. 2010. Dostupné z <http://www.youtube.com/watch?v=ojGz8GkvK7A> [cit. 17. 5. 2006].

Ústava ČR. *www.psp.cz* [on-line]. Dostupné z <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Volební server Českého statistického úřadu. *www.volby.cz*

Denní tisk

Mf Dnes, Lidové noviny, Hospodářské noviny a jejich internetové servery www.idnes.cz, www.lidovky.cz a www.ihned.cz. v období březen 2006 – říjen 2006

Předvolební materiály politických stran

Jistoty a Prosperita: Volební program ČSSD. (2006)

Společně pro lepší život: Volební program ODS. (2006)